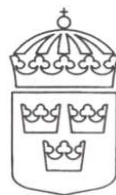


Riksdagens protokoll

1993/94:11

Onsdagen den 20 oktober

Kl. 12.00 – 15.59



Protokoll
1993/94:11

1 § Justering av protokoll

*Bordläggnings-
debatt*

Justerades protokollet för den 14 oktober.

2 § Anmälan om ny vice ordförande i socialförsäkringsutskottet

Talmannen anmälde att socialförsäkringsutskottet den 19 oktober utsett *Birgitta Dahl* (s) till ny vice ordförande efter Doris Håvik.

3 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades
Propositionerna
1993/94:63 och 83 till näringsutskottet

Redogörelse
1993/94:RR1 till finansutskottet

4 § Bordläggningsdebatt

Anmälde proposition 1993/94:25 Inriktning av den ekonomiska politiken.

Anf. 1 Finansminister ANNE WIBBLE (fp):

Fru talman! Jag vill inleda med en utblick över gränserna, eftersom den handlingsfrihet som vi har i vårt land i så hög grad påverkas av utvecklingen i vår omvärld, särskilt i Europa.

Två stora frågor har på senare tid dominerat det ekonomiska samarbetet inom EG, dels den svaga utvecklingen av tillväxt och sysselsättning, dels vägen till en ekonomisk och monetär union.

De europeiska länderna undergår i dag en svår och utdragen anpassningsprocess, som beror både på lågkonjunktur och på strukturella, långsiktiga problem. En stabilisering av Europakonjunkturen sker förmodligen andra

halvåret i år, och nästa år väntas en viss uppgång. Men många av de strukturella problemen väntar ännu på sin lösning. Sedan det europeiska valutasamarbetet i praktiken har brutit samman och valutorna flyter, råder en osäkerhet om den exakta utformningen av vägen till en monetär union. Målet ligger fast, men det förefaller i dag svårare att uppnå.

Många europeiska länder har alltså allvarliga ekonomiska problem, men det är ändå positivt att alla är så medvetna om att dessa problem kan och måste lösas gemensamt mellan länderna. Fortsatt liberalisering av världshandeln och stopp för alla tendenser till protektionism är ett måste. Här är Sverige starkt pådrivande. Utan en GATT-överenskommelse i december riskeras nog EG:s förhandlingsförmåga, och därmed skulle Sveriges medlemskapsdiskussioner kunna försenas. Frihandeln är också mycket viktig för utvecklingen i de öst- och centraleuropeiska länderna, som kämpar med de astronomiska problem som kommunismen efterlämnade.

Målet för det europeiska tillväxtinitiativet är jobb, jobb och åter jobb – riktiga jobb. Ingen europeisk regering eller ekonomi kan ensam häva sig ur problemen. De flesta länder har så stora finanspolitiska obalanser att kort-siktiga konsumtionsstimulanser i ett land skulle få direkt negativa effekter. Gemensamma tag kan å andra sidan ge dubbel utdelning: styrkan i tillväxttåtgärder på europeisk nivå blir, om de samordnas väl, större än summan av de enskilda ländernas satsningar. Det råder betydande samstämmighet om att den höga arbetslösheten och den låga tillväxten måste angripas inom ramen för en strategi med sunda offentliga finanser och låg inflation. I Europa såväl som i Sverige gäller just detta att sunda statsfinanser ger utrymme för den effektivaste stimulansen, nämligen lägre räntor.

Man måste konstatera att det även utanför Europa finns orosmoln i form av svag, om ens någon, tillväxt i Japan. Men det finns också glädjeämnen; en stabil, om än långsam, återhämtning i den amerikanska ekonomin.

Fru talman! I Sverige plågas vi i dag av två stora problem: arbetslösheten och budgetunderskottet. För ett halvår sedan skulle jag också ha lagt till ett tredje: finanskrisen. De fallande räntorna och utvecklingen i övrigt har emellertid bidragit till att marknaden för fastigheter har stabiliserats och priset planat ut något. Därmed har också läget för kreditinstituten, särskilt bankerna, förbättrats.

Arbetslöshet och budgetunderskott skulle kunna växa oss över huvudet. Men de problemen går att lösa. Den svenska ekonomin har hittills i år utvecklats svagt, men nu syns tydliga tecken på en återhämtning. Nästa år väntas BNP växa med nära 2 %, och för 1995 kan tillväxten bli nära 3 %.

Arbetslösheten är det värsta problemet. Den orsakar utslagning och sociala problem. Den kan leda till ett hårt samhälle med grogrund för främlingsfientlighet och bristande solidaritet mellan människor. Det är svårt att komma ur ett sådant samhälle om man en gång har fastnat. Vi är inte där ännu, men det är ganska bråttom. Det är faktiskt inte AMS-jobb som är framtiden, utan riktiga jobb inom produktionen.

Budgetunderskottet innebär ju att statsskulden växer snabbt, och när statsskulden växer går mer och mer av skatterna till räntebetalningar i stället för till utbildning, sjukvård eller äldreomsorg. Vi skulle vältra över skulden på våra barn och barnbarn om vi inget gjorde. Detta vore orättvist.

Man bör veta att den kanske viktigaste orsaken till dessa obalanser är baksmällan efter 80-talets låne- och spekulationskarusell. Priserna på tillgångar har sjunkit, och lånen har överstigit tillgångarnas värde. Både företag och hushåll har därför varit tvungna att använda en stor del av inkomsterna till skuldsanering; att betala räntor på lån och betala tillbaka lån.

Den proposition som jag presenterar i dag kan sammanfattas i fyra delar, som alla angriper dessa problem. Förslagen skall öka den ekonomiska aktiviteten och ge företag och marknadsaktörer den extra knuff över tröskeln som krävs för att de skall våga satsa framåt, våga expandera och våga nyanställa fler människor.

För det första: Förhandlingarna med EG sker nu i ett snabbare tempo, med sikte på medlemskap den 1 januari 1995. Detta är mycket viktigt för att locka hit och hålla kvar investeringar, både svenska och utländska. Medlemskapet gör Sverige attraktivt för företag och investeringar, och det är investeringar i företag som skapar jobb och välfärd.

För det andra: Saneringsprogrammet för de offentliga finanserna fullföljs. Statens lånebehov skall minska och statsskulden stabiliseras. I propositionen konkretiseras stora delar av det första steget i det femåriga program som riksdagen antog i juni. Det skulle normalt ske först i nästa års budgetproposition, men det är viktigt att göra det nu för att skapa säkerhet.

Programmet innehåller besparingar i fråga om bl.a. tandvård och läkemedel. Vi föreslår en ny, obligatorisk arbetslöshetsförsäkring med höjda egenavgifter, som minskar anspråken på arbetsmarknadsfonden och statens lånebehov med mer än 6 miljarder kronor. På några års sikt minskar också utgifterna genom att den rundgång som finns i dag mellan a-kassa och åtgärder bromsas.

Förslag om minskade utgifter inom lönegarantisystemet kommer också att läggas fram. Statsfinanserna förstärks dessutom genom att miljö- och punktskatter indexerats. Det ökar inkomsterna under saneringsperioden fram till 1998 med ca 7,5 miljarder kronor. Nära två tredjedelar av dessa skatter har en klar miljöprofil. Då har jag ändå inte räknat tobaksskatten som miljöskatt, vilket säkert många ledamöter i denna kammare skulle göra. Miljöprofilen har en dubbel fördel, eftersom både den ekonomiska och den ekologiska skulden minskar.

För det tredje förbättras villkoren för de mindre och medelstora företagen ytterligare genom förslagen. Detta sker genom lägre skatt för egenföretagare, genom anpassning av arbetsrätten till den verklighet som de mindre och medelstora företagen möter och genom förbättringar i tillgången på privat riskkapital, främst genom kvittningsrätt och slopad dubbelbeskattning.

Den ekonomiska bedömningen visar att lönsamheten inom näringslivet nu ökar ganska ordentligt och att den ligger kvar på en hög nivå framöver. En sådan lönsamhetsökning är helt nödvändig för att få expansion i näringslivet – man kan nämligen inte ha framgångsrika företag som investerar och ger jobb om man inte accepterar och t.o.m. gillar framgångsrika företagare.

För det fjärde införs ett generellt anställningsstöd, GAS, för att förkorta den tid som normalt förflyter mellan produktionsökning och nya jobb. Under år 1994 kommer de som nyanställer och ökar sin sysselsättning jämfört

med nivån i september i år att få en rabatt med 15 procentenheter på arbetsgivaravgifterna.

Jag har tidigare varit skeptisk till sådana stödformer men har ändrat mig. Läget på arbetsmarknaden är nu så allvarligt att även något ovanliga metoder måste prövas. Och läget i ekonomin är faktiskt nu precis det rätta. Det generella anställningsstödet, GAS, hade inte fungerat under nedgångsfasen för ett halvt eller ett år sedan, och det skulle vara meningslöst i en uppgång med full fart – om ett eller två år. Men just nu ser vi en begynnande uppgång med ökad produktion och ökad orderingång. Det syns inte minst i den extremt stora övertiden. Vanligen tar det upp till ett år innan övertid omvandlas till nya jobb – med detta generella anställningsstöd bör den tiden kunna förkortas rejält så att jobben tidigareläggs. Subventionen blir ju störst om de nya jobben kommer redan i höst eller i början av nästa år.

Förslaget om GAS kan ses som ett tillfälligt komplement till de arbetsmarknadspolitiska medlen och ett ovanligt lönsamt sådant för samhället, eftersom subventionen bara är en dryg tiondel av lönekostnaden – att jämföras med t.ex. ungdomspraktik eller ALU, där subventionen är 100 % eller näst intill. GAS kommer att öka rörligheten på arbetsmarknaden och stärka de arbetslösas situation, särskilt i kombination med förändringarna i arbetsrätten. Hela arbetsmarknaden blir mer flexibel, och det bidrar till att snabbare få fram de nya jobben.

Jag tror inte att de här åtgärderna var för sig är någon mirakelmedicin som löser alla problem, och man kan inte välja ett av förslagen och strunta i resten. Däremot är jag helt övertygad om att detta sammantaget och i kombination med de strukturella reformer som redan har gjorts kan ge just den där extra knuffen som behövs för att ekonomin snabbare skall komma in i en god cirkel.

Fru talman! Förtroende har både en ekonomisk och en psykologisk dimension. Från ekonomisk utgångspunkt förstärks förtroendet genom att återhämtningen nu blir allt tydligare. Den starka ökningen av exporten – exportvärdet har ökat med 16 % i år – ger spridningseffekter till resten av ekonomin. Under den senaste tremånadersperioden har orderingången ökat med ungefär 5 % på exportmarknaden och med 3 % på hemmamarknaden. Konsumtionen väntas nu sluta falla, till stor del därför att hushållens skuldkonsolidering – avbetalning på lån och sådant – har gått ovanligt snabbt. Industriproduktionen har faktiskt ökat varje månad hela året, och industrins orderstock var i augusti ungefär 13 % högre än för ett år sedan. Antalet varsel på arbetsmarknaden och antalet konkurser är klart mindre än för ett år sedan.

Till detta hör också att inflationen är fortsatt mycket låg. Trots deprecieringen av den svenska kronan ökar konsumentpriserna med bara ca 4,5 % i år och med blygsamma 2,5 % nästa år. Den underliggande inflationen är ännu lägre – kring 1,5 % båda åren. Räntorna har, som alla vet, sjunkit rejält. Sedan våren 1992 har den korta räntan sjunkit med ungefär 4,5 procentenheter och den långa med ungefär 2.

De offentliga finanserna uppvisar också en förbättring från ett mycket stort underskott i år på nästan 210 miljarder kronor. Förstärkningen nästa år är nära 25 miljarder kronor, och underskottet minskar ytterligare 1995.

Förbättringen är faktiskt större för staten, men det motverkas av att AP-fondens överskott minskar och av att kommunsektorn har underskott. Budgetunderskottet beräknas för innevarande budgetår också till ungefär 210 miljarder kronor och statens lånebehov till knappt 270 miljarder kronor, dvs. samma siffror som jag redovisade för några veckor sedan. Lånebehovet är fortsatt mycket stort, och förtroendet för svensk ekonomi kräver att alla medverkar till att reducera detta lånebehov. Förtroendet kräver att såväl investerare som företag och konsumenterna kan lita på att underskottet arbetas bort.

Förtroendet kan också ökas genom att klarhet skapas om framtiden, bl.a. genom att politikerna talar om vad de ämnar göra, även om beskedet inte alltid är så lättsmälta. När det gäller att ge även obehagliga besked är Socialdemokraterna oerhört undanlidande. Bengt Westerberg kallade i partiledardebatten detta för bisatspolitik: Behovet av kärva tag för att klara statsfinanserna förnekas förvisso inte, men de nämns först i bisatser och i mycket oprecisa ordalag. Regeringens konkreta besparingsförslag har med få undantag avvisats. Detta undanlidande från de svåra besluten skapar tyvärr en osäkerhet som i slutändan drabbar – inte regeringen utan de arbetslösa!

Fru talman! Avslutningsvis skulle jag vilja återkomma till arbetsmarknadens flexibilitet. I hela Europa pågår nu en diskussion om hur våra ekonomier skall kunna göras bättre på att skapa nya jobb. I Sverige har vi det faktiskt bättre förspant än i de flesta andra länder därför att långtidsarbetslösheten ännu inte har bitit sig fast. Den genomsnittliga arbetslöshetstiden är faktiskt inte högre än under 1984. På kontinenten däremot har nästan hälften av alla arbetslösa varit utan jobb i mer än ett år. Dit vill inte vi komma.

I går inleddes EG-kommissionens stora jobbkonferens. En av de faktorer som kommissionären för arbetsmarknadsfrågor framhävde var behovet av att minska regleringarna på arbetsmarknaden. Han efterlyste vad han kallade en ny solidaritet mellan dem som har arbete och dem som inte har det. Regler och löneprinciper får då inte bara gynna dem som redan har ett jobb utan måste anpassas så att den som inget har får ökade chanser. För mig är detta den absolut viktigaste fördelningspolitiska frågan under hela 90-talet. Det är en av de tre faktorer som den svenska regeringen särskilt har pekat på i vårt bidrag till Delors vitbok om tillväxt och sysselsättning.

För att den svenska ekonomin skall kunna generera alla de nya jobb som krävs under 90-talet måste förvisso villkoren för företag och företagare vara goda, konkurrens finnas i rejäla doser och dynamik och utveckling präglade alla verksamheter. Men detta räcker ändå inte om inte arbetsmarknaden är flexibel, rörlig och har viss lönespridning.

Sverige möter redan i dag ökande konkurrens från Asien och från de länder i Öst- och Centraleuropa som har frigjort sig från kommunismen. Människorna där har god utbildning men låga löner. Vissa jobb kommer att flytta dit. Därför måste vi i Sverige skaffa oss tillräcklig utvecklingskraft – inte statisk konkurrenskraft genom en undervärderad valuta utan dynamisk utvecklingsförmåga så att nya idéer och kreativa processer kan komma i gång och byggas på. Forskning och utbildning som höjer människors kompetens är centralt men också en öppenhet och frihet från gamla regler och tankar om hur produktion skall organiseras.

Jag har ingen färdig lösning på detta. Men ett av de områden som hittills har varit tabubelagt i Sverige, nämligen lönebildningen och lönespridningen, måste kunna diskuteras. Ungdomslöner är en sådan fråga. Frågan om högre lön efter lång utbildning är en annan. Om fler människor skall kunna lockas till mer utbildning måste det nog finnas en belöning i form av bättre lön. Jag tror att många med mig tycker att det är ganska rättvist att den som kan mer också får mer betalt. Och för att inte ungdomar och andra skall fastna i låglönejobb, ingångsjobb, måste vidareutbildning och vuxenutbildning uppmuntras ordentligt.

Regler som hämmar rörligheten på arbetsmarknaden måste ses över. Den som funderar på att byta jobb måste våga göra det, så att fler av dem som står utanför får en chans att komma in på arbetsmarknaden. Arbetslöshetsförsäkringen måste utformas så att rundgång motverkas, eftersom all erfarenhet tyder på att aktiviteten, energin, för att ordna jobb ökar dramatiskt, både för den enskilde och på arbetsförmedlingen, när det finns risk för utförsäkring. De nya regler som vi föreslår innebär att långtidsarbetslösheten på det viset motverkas.

Fru talman! Vi satsar i Sverige mycket stora belopp på den mera traditionella arbetsmarknadspolitiken. Detta är nödvändigt, men det är ändå inte AMS, AMU eller ALU som skall trygga framtiden för dem som har haft otur att bli arbetslösa. Det är riktiga jobb som behövs. Med dagens proposition blir grunden fastare för en sådan utveckling. Målet är att kunna halvera arbetslösheten under 90-talet. Det går att göra det.
(Applåder)

Anf. 2 GÖRAN PERSSON (s):

Fru talman! Vid sju tillfällen under de senaste två åren har finansministern inför denna kammare redovisat sin syn på det ekonomiska läget. Vid samtliga dessa tillfällen har Anne Wibble tvingats revidera sina prognoser för den svenska ekonomin. Gång efter gång har hon tvingats konstatera att verkligheten har varit dystrare än hennes alltför ljusa prognoser har visat.

I dag är det dags igen. Den här gången är det prognoserna från i våras som skall begravas. Nu ligger det återigen nya siffror på riksdagens bord.

Tillväxten för 1993 blir sålunda inte minus 1,4 %, som finansministern trodde i januari. Den blir heller inte minus 1,7 %, som hon trodde i april. Nu är dagsnoteringen att ekonomin krymper med 2,8 %.

Ett sådant dåligt BNP-resultat har ingen finansminister före Anne Wibble kommit i närheten av.

Jag kan också nämna arbetslösheten. Den öppna arbetslösheten kommer i år inte att uppgå till 200 000 personer, som Anne Wibble trodde i januari förra året. Den kommer heller inte att uppgå till 297 000 personer, som hon hoppades i våras. Nu räknar hon med att arbetslösheten blir 8 %, dvs. att 345 000 svenskar kommer att vara öppet arbetslösa under detta år. Till detta skall läggas drygt 300 000 personer som finns i arbetsmarknadspolitiska åtgärder.

Den kanske största prognosmissen gäller faktiskt någonting annat, åtminstone om man mäter med regeringens egna mått. I den första regeringsförklaring som Carl Bildt läste upp från den här talarstolen hösten 1991 stod

följande att läsa: "de offentliga utgifterna – – – skall minska som andel av landets samlade produktion. Därmed skapas utrymme för att inom ramen för en stram finanspolitik sänka skattetrycket och därmed återvinna utvecklingskraften i ekonomin."

Det var ord och inga visor. Det var precis detta som Moderata samlingspartiet hade sagt i årtionden. Här skulle minsann regeras. Anne Wibble blev den som fick sköta det regerandet. Men hur blev det med de stolta orden om minskade offentliga utgifter som skulle finansiera skattesänkningar och bana väg för ökad tillväxt? Hur blev det med utgifterna, tillväxten och skatterna? I dag vet vi svaret.

Utgiftskvoten, dvs. de offentliga utgifternas andel av bruttonationalprodukten, blir inte lägre än de 63 % som man talade om 1991. Inte heller blir utgiftskvoten lägre än de 64 % som regeringen trodde att den skulle bli i sin första finansplan. Inte heller blir den 71 %, som man trodde i april. I dagens proposition anger man i stället att utgiftskvoten ökar till smått ofattbara 74,5 % av bruttonationalprodukten.

De offentliga utgifterna kommer att uppgå till drygt 1 000 miljarder kronor. Sverige har därmed den högsta offentliga utgiftsandel av samtliga OECD-länder. Bara sedan 1991 har de offentliga utgifterna ökat med 150 miljarder kronor. Aldrig tidigare i Sveriges historia har någon finansminister redovisat en sådan siffra – aldrig Gunnar Sträng, aldrig Kjell-Olof Feldt, inte ens Ingemar Mundebo.

Hur hänger detta ihop, när regeringen har presenterat det ena sparpaketet efter det andra? Hur kan utgifterna trots detta fortsätta att öka, dessutom med en moderatledd regering?

Svaret är lika enkelt som det har varit förödande för människors välfärd och trygghet. Den nuvarande regeringen har inte förstått vad de grundläggande obalanserna i den svenska ekonomin beror på. Regeringen, med Anne Wibble i spetsen, vägrar att förstå att roten till den ekonomiska krisen är den låga efterfrågan i den inhemska ekonomin. Det är den som gör att produktionen faller och sysselsättningen minskar.

Arbetslösheten ökar kraftigt, och med den ökar de offentliga utgifterna för bl.a. kontantstöd. Samtidigt viker de offentliga inkomsterna till följd av den låga aktiviteten i ekonomin och den höga arbetslösheten. Därmed ökar också budgetunderskottet, vilket i sin tur gör att statsskulden växer och att räntebördan blir allt tyngre. Så ser sambanden ut.

Det här ekonomiska förloppet är unikt. Aldrig någonsin tidigare har Sverige befunnit sig i den här situationen, men den svenska ekonomin uppvisar påfallande likheter med den finska. Där liksom här förmår inte exporten, som nu växer i vårt land, hejda BNP-fallet då den inhemska efterfrågan – när det gäller kommuner, detaljhandeln, transporter, byggandet och allt som tillhör den sektorn – faller som sten.

Arbetslösheten fortsätter därför att öka också nästa år, liksom budgetunderskottet och upplåningsbehovet.

Initierade bedömare menar att den svenska ekonomin befinner sig i samma läge som den finska ekonomin gjorde för ett år sedan. Vi har ännu inte sjunkit lika djupt som Finland, men för varje dag som går pressas Sverige allt djupare ner i depressionsspiralen. Finlands väg tycks vara vår. Det

Prot. 1993/94:11
20 oktober 1993

*Bordläggnings-
debatt*

är däri den djupa tragiken och den oerhörda faran ligger i den utveckling som vi nu ser framför oss.

Så här är det, Anne Wibble. Saneringsplaner i all ära, men om man inte har insett de grundläggande sambanden – att om ekonomin krymper och produktionen viker, om sysselsättningen faller och arbetslösheten ökar exploderar de offentliga utgifterna – så blir även Carl Bildt, biträdd av Anne Wibble, världsmästare i offentliga utgifter, hur illa ni två än tycker om den offentliga sektorn. Det är resultatet av politiken.

Vilken slutsats drar då regeringen av att man inte har lyckats leva upp till sin egen ambition att minska de offentliga utgifterna och öka tillväxten? Har man insett att det därför inte går att sänka skatterna? Svaret är som ni alla vet – nej. Om bara några veckor kommer regeringen att föreslå riskdagen att ytterligare skattesänkningar skall genomföras. Men de förslagen förstärker orättvisorna i vårt samhälle. Den rättvisa fördelningen sätts på undantag.

Folkpartisten Anne Wibble, som var en varm tillskyndare av skattereformen, medverkar nu till att riva upp en av skattereformens hörnpelare – att det skall vara balans mellan skatt på arbete och skatt på kapital. Nu är det inte första gången detta sker under den här regeringens mandatperiod. Politiken har genomgående varit inriktad på att sänka skatten på kapital men att höja den på arbete. Det kan var och en konstatera genom att titta i sin egen plånbok och göra en kalkyl för det egna hushållet.

Regeringens skattepolitik är inte bara orättvis och inkonsekvent i förhållande till skattereformens principer. Den är också ekonomiskt ohållbar. Någonstans utmed den enda vägen glömde regeringen nämligen bort sina egna ord från rivstarten hösten 1991. Kom ihåg vad man sade: Först lägre andel offentliga utgifter, därefter sänkta skatter.

Nu blir det inte så. Det blir i stället precis tvärtom. Det blir som en annan ledamot av denna kammare, herr Lars Tobisson, en gång förutspådde. Han sade att vi först skall sänka skatterna och sedan skall vi se vad vi skall spara. Var det verkligen så centerpartister och folkpartister ville ha det när de gick med i den här regeringen?

Fru talman! Vi har nu hört finansministerns anförande. Jag har under några sena kvällstimmar i går och en stund på morgonen i dag haft tillfälle att läsa hennes ekonomisk-politiska proposition. Det är en proposition som beskriver de många prognosmissar som jag nyss har pekat på. Efter detta måste jag ställa en fråga till var och en som lyssnar på den här debatten: Är det verkligen någon som tar Anne Wibble på allvar längre? Tror någon på vad hon säger? Hon står nu för sjunde gången på två år i den här talarstolen och hävdar att sysselsättningen, budgeten och statsfinanserna är under kontroll.

Jag tror faktiskt att de allra flesta hör att det ekar tomt när finansministern förkunnar sitt budskap.

Den proposition som presenteras i dag innehåller inte ett enda förslag som bryter den ekonomiska nedgången. Det är sannerligen en dyster läsning. Trots att konkurrensläget för exportindustrin har förbättrats avsevärt fortsätter fallet utför för den svenska ekonomin. Tillväxten, arbetslösheten, statsfinanserna – de viktigaste kurvorna i vår ekonomi pekar fortfarande åt fel håll.

Jag påstår inte att allt det här är regeringens fel. Det vore inte seriöst. Men jag påstår att regeringens politik har fördjupat och förvärrat krisen. Jag påstår dessutom att regeringens attityd och hållning har legat den i fatet, då man har utformat den ekonomiska politiken.

Vi minns t.ex. talet om den enda vägen. Vi kommer ihåg självsäkerhet, trots misstag. Vi har inte glömt den nedlåtande attityden gentemot oss i opposition. Men låt oss trots det försöka att gå vidare.

Så här i efterhand vore det t.ex. ganska klädsamt om finansministern åtminstone på en enda punkt kunde erkänna att regeringen har haft fel och att vi socialdemokrater har haft rätt.

Redan i vårt ekonomisk-politiska program och i vår motion i januari 1992 varnade vi för en politik som skulle minska den inhemska efterfrågan och därmed hämma tillväxten och öka arbetslösheten. Vi skrev följande: "I nuvarande svaga konjunkturläge, med dålig tillväxt och stigande arbetslöshet, finns det heller inga stabiliseringspolitiska skäl att ytterligare strama åt ekonomin. Regeringens förslag att genomföra en ytterligare åtstramning av efterfrågan leder bara till ännu lägre produktion de närmaste åren och ännu högre arbetslöshet."

Detta skrev vi i januari 1992. Vi blev hånade. Inte minst min företrädare Allan Larsson fick löpa gatlopp för den typen av förutsägelser. På varenda punkt som vi har kritiserat regeringen på kan vi med facit i hand konstatera att vi har fått rätt.

Dess värre insåg inte regeringen vilka dramatiska konsekvenser åtstramningspolitiken skulle få för tillväxten och sysselsättningen. I motion efter motion har vi pekat på den inhemska efterfrågans fall och dess betydelse för den ekonomiska krisen.

Regeringen har fortsatt sin enda väg – dag efter dag, arbetslös för arbetslös. Inget fick regeringen att ändra vägval. Mot bakgrund av att regeringen konsekvent har vägrat att lyssna till varningarna för åtstramningspolitikens förödande konsekvenser faller ansvaret mycket tungt för depressionen på regeringen och på dess finansminister Anne Wibble. Efterkrigstidens största politiska misslyckande i Sverige och att massarbetslösheten har fått fäste är numera, tyvärr, ett faktum.

Fru talman! Sverige behöver en annan politik. Vi behöver samlas kring en ny politik som för oss ur den ekonomiska krisen. Inget är viktigare än detta. Det vi har sett från regeringens sida i dag motsvarar inte kraven på en sådan ny politik. Propositionen är en besvikelse.

Vi socialdemokrater är trots det beredda att ta vårt ansvar och i samverkan med er andra vara med och forma ett Sverige där alla och envar känner trygghet, frihet och delaktighet. Det är det som politiken, också den ekonomiska, nu måste handla om. Utan den typen av grund i moral och etik och i rättvis fördelning går det aldrig att kräva stora uppoffringar av ett folk och en nation. Det är sådant vi har framför oss. Mot den bakgrunden är de år vi har bakom oss en belastning. Förtroendet för politiken och politikerna har brutits. Därför måste vi starta igen. Vi måste samlas och sluta upp omkring en politik som utgår ifrån full sysselsättning och rättvis fördelning.

(Applåder)

Anf. 3 DAN ERIKSSON i Stockholm (nyd):

Fru talman! I dag lånar varje invånare i Sverige mer än 2 500 kr i månaden. Vår samlade statsskuld är över 1 000 miljarder. På några få år kommer den att skena i väg och bli 2 000 miljarder. Det är en fördubbling. Budgetåret 1997/98 kommer vi fortfarande att gå med en förlust i landets statsfinanser på 70 miljarder. Detta föranleder tre frågor till finansministern.

När kommer vi att få en budget i balans? Hur länge kommer det att dröja innan vi kan klara ett budgetår utan att låna? Finns det några planer på att betala tillbaka statsskulden, eller skall allt skyfflas över på kommande generationer?

I mitt stilla sinne dyker också frågan upp hur vi skall klara att möta nästa lågkonjunktur med dubbelt så stor statsskuld som nu. Vad händer om räntorna inte blir så låga som Finansdepartementet förutspår? Vad händer om tillväxten inte blir så kraftig som man nu tror? Hur stor är beredskapen för att prognoserna inte håller? Hittills har inte alla prognoser från Finansdepartementet stämt, det vet vi ju.

Om räntan är 10 % år 1998 kommer så gott som hälften av statens inkomster att gå till ränteutgifter. Jag tror inte att det blir så, men jag vågar inte heller ta gift på att det inte blir så. Vi måste ha en marginal, annars kommer vi att ha kniven på strupen.

Om beräkningarna på Finansdepartementet inte håller blir det inte mycket välstånd kvar att fördela. Då spelar det inte så stor roll hur rättvist vi än fördelar bördorna. I ett sådant läge kommer det att bli ohyggligt kännbart särskilt för de svagaste grupperna – hur vi än bär oss åt.

Vi har lika litet rätt att lämna över en stor statsskuld till kommande generationer som vi har att lämna över ett dåligt miljöarv. Räntebördan kommer att begränsa kommande generationers möjligheter till en god levnadsstandard och handlingsmöjligheter i övrigt. Vi bakbinder nu händerna på kommande generationer.

Ränteutgifterna ökar i takt med statsskulden. När ränteutgifterna ökar blir det allt mindre över till skola, sjukvård, äldreomsorg och allt annat som vi värnar om. Förr motiverades ofta ett högt skattetryck med att man fick mycket för pengarna. I framtiden kan vi tvingas säga: Tyvärr får vi inte så mycket för pengarna trots högt skattetryck. Det mesta går åt till att betala räntor. Domen som framtida generationer kommer att ge kommer att bli hård – var så säker.

I valrörelsen blev vi i Ny Demokrati närmast idiotförklarade när vi talade om vår ekonomiska politik och de besparingar på 196 miljarder kronor på sex år som vi föreslog. Det visade sig att vi hade fel eftersom det egentligen behövs ännu mera.

Problemet nu är att vi inte kan dra åt för hårt. Vi måste gasa, annars tar vi oss inte ur det här.

Varför gör då inte regeringen mer åt problemen? En viktig orsak är att varje regeringsparti värnar om sina respektive hjärtefrågor och att det är svårt att komma vidare i saneringsprocessen i svensk ekonomi. Man sitter fast och hoppas att det hela skall lösas på något sätt.

Den senaste tiden har vi i alla fall sett en del ljusglimtar i slutet av tunneln i form av att exportindustrin går bra. Det finns andra tecken också. Tyvärr

räcker det inte för att AB Sverige skall komma på fötter. Det finns en mycket stor rasrisk i tunneln, och det är nu bråttom för oss att ta itu med det hela. Konjunkturinstitutet säger i sin senaste prognos att produktions- och importtillväxten i OECD-området visserligen har varit svag de senaste åren, men orsakerna till den svenska krisen måste till största delen sökas i inhemska förhållanden. Vi kan inte peta i systemen. De måste göras om i grunden.

Vad skall vi då göra? Jag tror att vi alla måste se på problemen med nya ögon och anstränga oss mer än någonsin att söka samförstånd. Det går inte att spara sig ur krisen, men vi måste spara där det går. Vi är rörande överens om att vi inte kan klara av problemen utan att komma till rätta med arbetslösheten – det är en förutsättning. Vi är också överens om att det är viktigt med lägre räntor. Lägre räntor möjliggörs av en starkare kronkurs. En starkare kronkurs får vi av att föra en tydlig och trovärdig politik där saneringen av svensk ekonomi är klart uttalad och där man ser vägs ände vad gäller budgetunderskottet.

Vi pratar mycket om högt sparande och låg konsumtion och vilka problem som följer av att konsumtionen minskar i omfattning. En stor del av förmågan att lösa de problemen, liksom många andra, finns här i riksdagen och på regeringskansliet. Det är härifrån osäkerheten kommer. Det måste till klara regler om vad som skall gälla i framtiden. Det är osäkerheten som skapar oro. Då bli folk försiktiga. Det handlar om framtidstro och förtroende. Gott ledarskap borde vara adelsmärket för regering och riksdag.

Bengt Westerberg sade i partiledardebatten: "Den största utmaning som vi står inför under de kommande åren är naturligtvis att klara ekonomin och arbetslösheten. Den utmaningen ställer – det är jag övertygad om – helt nya krav på oss politiker både när det gäller politiskt nytänkande och när det gäller politisk stil – –."

Längre fram i sitt anförande berättar Bengt Westerberg om en krönika av Sigfrid Leijonhufvud, där den gode Sigfrids "poäng är att den tillspetsade retorik som vi politiker tror behövs för att vi skall vinna val i själva verket kan medverka till att Sverige förlorar investeringar och därmed tillväxt och jobb." Bengt Westerberg säger också att han blir starkt berörd av Sigfrids resonemang och konstaterar att "som ansvariga politiker måste vi vara beredda att samverka för Sveriges bästa, inte ägna oss åt innehållslös retorik."

Jag säger bravo! Jag håller med! Men låt inte detta stanna vid fagert tal, utan låt oss för en gångs skull göra något bra tillsammans.

När jag kom hit till riksdagen trodde jag att man här var bra på att söka lösningar som det gick att få majoritet för. Nu hoppas jag att det skall bli bättre. Vi är fler partier i riksdagen än någonsin. Då ökar också kraven på god kommunikation mellan partierna och på att vi anstränger oss mera.

Vad finns det för möjligheter till samverkan? När man hörde Ingvar Carlsson i partiledardebatten märktes det att det redan är val på gång. Det tutade ordentligt i stridstrumpeten. Göran Persson då? Jag känner inte Göran Persson, men han verkar rätt trevlig. Jag lyssnade med intresse när han sade att Socialdemokraterna inbjuder alla goda krafter att samverka om att föra Sverige ur den ekonomiska krisen. Vidare talade Göran Persson om byggsatningar. Det lät intressant. Mycket talar för att den ROT-satsning som kom-

mit till stånd blir en flopp. Jag vill gärna diskutera detta med Göran Persson. Vad sägs om lunch någon dag?

I fråga om förståelse för nödvändiga åtgärder tror jag att Göran Persson får svårt med rörelsen. Vad blir det av Socialdemokraternas intresse för företagen? Tveksamt. Med tanke på hur Socialdemokraterna har voterat under mandatperioden och hur nära det är till nästa val, tror jag att sannolikheten för ett bra samarbete är liten. Hur Folkpartiet och Socialdemokraterna eventuellt skall kunna forma en gemensam politik som är bra för Sverige efter nästa val har jag också svårt att förstå. Jag känner en ganska stor oro.

Återstår då Vänsterpartiet och Ny demokrati. Johan Lönnroth får snart tillfälle att tala om hur det är ställt i Vänsterpartiet. Jag skall inte föregå honom. Men jag tror att situationen kommer att bli ganska svår.

Hur är det med oss i Ny demokrati? Vi ställer upp på förhandlingar med givande och tagande. Det har vi alltid gjort. De gånger vi har förhandlat med företrädare för regeringen har det också gått bra. Jag tänker på riskkapitalbolagen, fri radio, husläkare m.m.

Vi i Ny demokrati sitter i riksdagen för att kunna förändra. Vår uppgift är att hushålla och göra det bästa möjliga av folks pengar. Det bästa vi kan göra är att skapa riktiga arbeten. Där har vi många idéer. Jag kommer tillbaka till detta litet längre fram.

Vi i Ny demokrati kan inte automatiskt lägga oss platt på rygg och släppa igenom allt som regeringen föreslår. Det vore orimligt att begära. När vi går emot, säger man: Titta, titta, vad som händer när Ny demokrati går emot regeringen! Vi säger att om vi hade fått tillfälle att talas vid tidigare och resonerat, skulle möjligheterna till samförstånd ha varit mycket större.

Partiöverläggningar borde vara en självklarhet, men det är de inte i Sverige 1993. Tiden med trams och där man har vägrat att prata med varandra är och har varit genant. Vi gör det svårare för oss än nödvändigt.

Vad man bör göra är att komma överens om en linje där det blir fart på de välståndsskapande krafterna, dvs. en bra jordmån för företag att verka i. En del har också gjorts av regeringen. Men varför har det tagit sådan tid? Vi politiker kan inte skapa välfärd, men vi kan se till att skapa förutsättningar för det.

Vi lever i en värld där kapitalet blir mer och mer lättflyktigt. Investerare ser till att placera sitt kapital där det ger bäst avkastning i förhållande till risktagandet. Finns det bra regler för investeringar, blir det många investeringar. Finns det sämre regler, flyttar kapitalet utomlands. Blir det investeringar här, blir det fler arbetstillfällen. Uteblivna investeringar medför uteblivna jobb.

Hur illa man än tycker om kapitalägare, klarar de sig alltid. De ser till att placera kapitalet där de får bäst utväxling på pengarna. För vanligt folk, däremot, står det hela och faller med fler eller färre jobb beroende på var investeringarna hamnar.

Tjänstemomsen är ett gissel, som förutom att den gynnar den svarta sektorn också på ett alldeles fantastiskt sätt motverkar privatisering av den offentliga sektorn. Byggmomsen ingår där. Byggandet bedöms minska nästa år med över 60 % i nyproduktion och med 30 % när det gäller ombyggnader.

Ny demokrati föreslår att tjänstemomsen inklusive byggmomsen sänks till

12 %. Det vore en produktiv åtgärd, som skulle ge jobb. De dynamiska åtgärderna blir antagligen rätt stora, men vi i Ny demokrati finansierar dem ändå fullt ut. Det finns många hål i budgeten där man kan stoppa in de dynamiska effekter som blir följden. Ny demokrati räknar med att denna åtgärd kostar ca 12,5 miljarder kronor.

Detta är en betydligt bättre åtgärd än att hålla pengar över AMS, därför att det här ger riktiga jobb. Åtgärden är också bättre än den konstgjorda andning som GAS är, dvs. tidsbegränsat generellt anställningsstöd. GAS gynnar företag som redan expanderar, exempelvis exportindustrin som i dag går oerhört bra.

Ny demokrati säger: Ändra LAS är bättre än GAS! För att kunna ta fram riktiga jobb måste företag få realistiska förutsättningar. Det är svagt av en borgerlig regering att inte kunna åstadkomma större förändringar av LAS, när regeringen vet att det i riksdagen finns en politisk majoritet för det.

Ny demokrati vill gå hårt fram och skära i organisationsstöd, partistöd – till exempelvis oss själva – presstöd, biståndspolitik och flyktingpolitik. Det finns många fler förslag. Den som vill kan rekvirera vår budgetmotion från vårt kansli. Den ger faktiskt en ganska intressant läsning.

Som vanligt när det gäller flyktingpolitiken, är det inte flyktingarna som det är fel på utan politikerna som beslutar om en närmast korkad och inhuman politik, som dessutom kostar mycket pengar.

Sammanfattningsvis: Det viktigaste är samförstånd och klokt ledarskap. Det behövs för att vi skall kunna ta oss ur krisen. Det är alltså en förutsättning. Allihop måste vi bjuda till och göra vårt yttersta. Folk måste kunna känna sig trygga när det gäller vad som kommer att gälla i framtiden. Min uppmaning är: Mindre retorik och mer av kraftfulla beslut som skapar riktiga jobb! Alla idéer måste prövas. Låt oss sätta oss ner och jobba med detta, därför att det är ganska bråttom!

(Applåder)

Anf. 4 JOHAN LÖNNROTH (v):

Fru talman! En facklig företrädare på det petrokemiska företaget Neste Polyeten i Stenungsund berättade för mig häromdagen att företagsledningen nyligen skrivit upp prognosen för årets vinst från 0 till 310 miljoner kronor, vilket motsvarar ungefär 350 000 kr per anställd. Försäljningen, som i huvudsak består av export till Tyskland, går strålande, och övertidsuttaget slår alla rekord. Trots detta varslar nu företaget 25 anställda om uppsägning.

Man kan hitta en rad andra exempel inom exportindustrin på denna kombination av en starkt stigande vinst och ett övertidsuttag med oförändrad eller t.o.m. reducerad personalstyrka. Ägarna kan se fram emot ökande utdelningar och lägre skatt. De anställda, som får gå, får minskat arbetslöshetsunderstöd. Kommunerna där dessa människor bor får därmed minskade skatteinkomster och på sikt ökade utgifter för socialbidrag.

I regeringens förslag till riktlinjer för den ekonomiska politiken sägs: "Det gynnsamma kostnadsläget gör det möjligt för svenska företag att öka produktionen genom ökade marknadsandelar både på export- och hemmamarknaderna." Att kostnadsläget gör detta möjligt, det stämmer. Men precis som efter devalveringen 1982 använder de flesta företag fördelen med

den låga kronkursen till att öka sina vinster. Deras ägare behöver inte vare sig nyinvestera eller nyanställa. Varför skulle man göra det när man kan leva gott på den manna som ramlar ner från himlen i form av devalveringsvinster och skattesänkningar?

Det är sant att många företag, särskilt små och mellanstora företag med inriktning på hemmamarknaden, i dag behöver mer pengar för att kunna sys-selsätta fler människor. Men regeringens förslag till skattesänkningar innebär att man urskillningslöst smetar ut de knappa pengar staten har – eller snarare kanske jag skall säga: som staten inte har – över alla. Särskilt gynnas de företag som delar ut vinsterna till aktieägarna i stället för att investera vinsterna i produktionen. Resultatet blir att alla de företag som verkligen behöver stödet ändå inte får tillräckligt med resurser för att kunna överleva.

Det finns en ljuspunkt, nämligen GAS, stödet till företag som nyanställer. GAS är bättre än JAS! Det skulle man kunna säga.

Det var kanske tur den här gången att regeringen inte läser Vänsterpartiets motioner och inte vet vilka av våra förslag som avslagits. Annars hade man upptäckt att vi i Vänsterpartiet hade just ett sådant förslag i våra motioner i våras. Då hade förslaget kanske inte fungerat som Folkpartiets alibi för att ställa upp på moderaternas politik i övrigt. Men vi avstår gärna från upphovsrätten. Idén har för övrigt lanserats av Gösta Rehn för länge sedan. Vi får hoppas att förslaget kommer i tid så att företaget Neste Polyeten och andra företag som är i full färd med att avskeda folk hinner ändra sig.

Regeringen vill se det stora övertidsuttaget som tecken på att högkonjunkturen är nära, men det konkreta resultatet av övertiden är att färre människor jobbar mer och att fler blir arbetslösa.

Det går att sammantagat arbeta mer och samtidigt fördela arbetstiden jämnare, så att fler får arbete inom en växande arbetstidsmängd. Man borde omedelbart sänka taket för tillåtet övertidsuttag. Det borde inte utgöra ett hinder att Vänsterpartiet ganska länge drivit också denna fråga.

Äntligen verkar det som att insikten om att det långsiktigt är nödvändigt att fördela arbetstiden jämnare ökar. Vuxna svenskar förvärvsarbetar redan genomsnittligt mindre än sex timmar om dagen. Det visar att sextimmarsdagen är en fråga om omfördelning, snarare än en fråga om totalt kortad arbetstid. Vi har inom Vänsterpartiet stora förhoppningar om att den frågan på allvar återigen skall vakna till liv. Vi vet att det inom fackföreningsrörelsen pågår diskussioner om att ta ett första steg år 1995.

Omfördelning av arbetstider kräver omfördelning av inkomster. Svenska folket lever inte över sina tillgångar, tvärtom produceras i Sverige i år mer än vad som förbrukas av varor och tjänster, detta trots att vi producerar långt under vad som skulle vara möjligt om alla resurser används.

Det privata sparandeöverskottet blir i år ungefär lika stort som det offentliga sparandeunderskottet. Det är således i grunden en fördelningsfråga, dvs. att flytta pengar från höginkomsttagares och börsklippares passiva sparande till låginkomsttagares och producerande företags effektiva efterfrågan.

Regeringen tycks snarare vägledas av den omvända doktrinen: Till den som har skall varda givet. Jag hörde ekonomen Pia Nilsson på radion i morse. Hon påpekade att de egenavgifter till den obligatoriska arbetslös-

hetsförsäkringen som nu föreslås av regeringen fungerar så att låginkomsttagare betalar mer av sin inkomst än höginkomsttagare. Höginkomsttagare slipper nämligen betala avgift för inkomster över ca 250 000 kr om året. Jag antar att regeringen också tänker låta avgiften vara avdragsgill i deklarationen, vilket betyder att de som tjänar mer än det belopp som anges som brytpunkt, nämligen ungefär 200 000 kr, också får en extrarabatt på avgiften.

Regeringen vill framställa det här förslaget om egenavgifter som en del av programmet för att sanera de offentliga finanserna. Men, precis som någon tidigare sade: En kråka är en kråka, även om man försöker kalla den för en kanariefågel. Egenavgifterna tas ur samma kaka som skatterna. Regeringsförslaget innebär att den del av arbetslöshetens kostnader som i dag bärs av skattebetalarna gemensamt, och med arbetsgivaravgifter som tas ut på hela lönesumman, minskar. Effekten blir inte en sanering av de offentliga finanserna, utan det blir en omfördelning i fel riktning. Det är mer rättvist att göra som Vänsterpartiet föreslår, nämligen att höja skatten för höginkomsttagare.

I mitt nästa inlägg ämnar jag komma tillbaka till Socialdemokratins inställning till bl.a. de här egenavgifterna. Det är en mycket viktig och intressant fråga.

Regeringen skriver i propositionen att en bra barnomsorg, en skola med hög kvalitet och en effektiv sjuk- och äldreomsorg främjar näringslivet. Jag undrar vad mina f.d. kolleger bland kommunpolitikerna i Göteborg tänker när de får ta del av detta. Regeringens partikamrater planerar där femtonprocentiga sparbeting för att operera bort ett underskott som man tror i år blir i storleksordningen 1 miljard kronor. Detta underskott är till mycket stor del förorsakat av indragning av statliga pengar.

Den moderate kommunstyrelseordföranden Jonny Magnusson har använt oehört starka ord för att beskriva den enormt svåra sociala situation som finns i Göteborg.

Jag tror att Göteborg hör till de allra mest drabbade kommunerna. Men det finns också andra kommuner som är i en liknande situation.

Gudrun Schyman sade i partiledardebatten att politik är att välja, och det gäller i högsta grad frågan om den kommunala ekonomin. I dagens lågkonjunktur kan både privat och offentlig konsumtion öka genom effektivare användande av produktionsförmågan. Men långsiktigt måste vi politiker tydligt våga säga att det är viktigare med tid och omtanke för barnen på dagis och för gamla på sjukhemmet än med ny bil eller fler kanaler på TV.

Vi måste också noga tänka igenom vad förslagen till ändringar i socialförsäkringssystemen får för konsekvenser för kommunerna. En partikamrat till mig som är kommunalpolitiker i Finspång har räknat på vad de kortare ersättningsperioderna i förslaget om obligatorisk arbetslöshetsförsäkring leder till för kommunen. Upp till ca 1 000 personer kan bli utförsäkrade där redan nästa höst, vilket kan leda till ökade kommunala utgifter för socialbidrag på kanske 20–30 miljoner kronor. Det är en oerhört tung utgift för en kommun med ungefär 23 000 invånare.

De olika förslagens följder för miljön måste också noga studeras. Det är ett steg i rätt riktning att regeringen nu föreslår att man realsäkrar energi-, miljö-, tobaks-, och alkoholskatter. Men om miljöskulden skall minskas,

som finansministern här nyss sade, och avvecklingen av kärnkraften skall klaras krävs faktiskt mer.

Det som hänt de senaste dagarna med stillastående reaktorer visar att behovet av investeringar i förnybara energikällor är akut. För att dessa investeringar skall komma till stånd krävs det att priset på miljön inte bara följer inflationen utan ökar snabbare än priserna i genomsnitt. Jag vill veta var regeringen står i dessa frågor. Hur skall man klara av att reducera miljöskulden?

Om man skall anstränga sig för att hitta positiva ting i propositionen, och i finansministerns tal här i dag, kan man notera att det nu talas mer om samordnade åtgärder mot arbetslösheten i Europa. Man anar en mer kritiskt hållning till Maastrichtavtalets ensidiga inriktning på inflationsbekämpning. Men fortfarande är regeringens beskrivning av vad ett svenskt medlemskap i den europeiska unionen innebär en blomstermålnings.

Konjunkturinstitutet anser i sin höstrapport att orsakerna till den svenska krisen till största delen måste sökas här hemma. De skriver att länder med växelkursanknytning till EG-valutan – exempelvis Sverige – tvangs hålla en betydligt högre räntenivå än vad som varit motiverat med hänsyn till den svaga inhemska efterfrågeutvecklingen.

Jag vill fråga finansministern: Har regeringen tagit till sig denna i sak mycket hårda kritik mot den förda politiken? Varför fortsätter ni att motivera er passiva politik mot arbetslösheten med EG-anpassningen? Jag skall komma tillbaka till denna fråga i ett senare inlägg.

Vänsterpartiet anser att Sveriges ekonomi mår bättre utanför än innanför den europeiska unionen. Men vi anser inte att det är någon dans på rosor för Sverige att stå utanför. Det är inte heller någon enkel uppgift att ta sig fram längs den smala stigen mellan arbetslöshetsavgrunden och underskottsträsket. Det finns ett sug efter enkla svar på svåra frågor. Men det finns ingen patentlösning på Sveriges djupa och långsiktiga strukturella problem.

Statsskulden är förfärande stor. Den är nu större än 100 000 kr per invånare, och bara räntorna på den kostar oss var och en i genomsnitt 10 000 kr om året. Det är inte vänsterpolitik att strunta i dessa underskott, om nu någons till äventyrs skulle tro det.

Under Ronald Reagan som president omvandlades USA från världens största fordringsägare till världens största gäldenär. Antonia Axelsson Johnsson var den som talade varmast för ofinansierade skattesänkningar på Folkpartiets landsmöte. Det är ingen slump att det är så. Överklassen har alltid tjänat mest på stora offentliga skulder. Den kan öka både förmögenhet och makt när den har stora fordringar och räntekrav på staten.

Enligt regeringens egna gissningar ligger den öppna arbetslösheten kvar på 8 % år 1995. Det kommer då att ha gått fyra år med denna arbetslöshetsnivå. Vi vet utifrån erfarenheten i andra länder att vi då får en armé av främst unga människor som inte känner sig behövda, som aldrig har haft ett fast jobb och som har litet hopp om att någonsin få ett.

Finansministern talade här nyss värtaligt om den situation som vi kan hamna i. Men det verkar inte som att hon inser att vi faktiskt redan 1995 kommer att ha fastnat i massarbetslösheten. Om vi fortsätter längs regering-

ens s.k. enda väg har vi redan då hamnat i tvåtredjedelssamhällets, eller om det nu är trefjärdedelssamhällets, förgårdar.

Överklass och välbeställd medelklass kommer att ha fått det bättre rent materiellt, särskilt om man jämför sig med underklassen. Men de som har det bra i dag kommer också att allt tydligare få känna av de egna nackdelarna: ökande gatuvåld och brottslighet, glassplitter på villamuren, tredubbla lås på dörrarna.

Högerpolitik kan inte klara både full sysselsättning och sanerade statsfinanser. Det grundläggande villkoret för detta heter solidaritet, att de som har det hyggligt inser att solidaritet och rättvisa i längden är bra också för dem själva, även om det på kort sikt innebär att de får finna sig i högre skatt och lägre inkomster. Det handlar inte om välgörenhet, utan om självinsikt och verklighetsförankring.

Herr talman! Statsministern sade i partiledardebatten att han var marxist i den meningen att han liksom Marx insåg att det behövs kapital för att åstadkomma jobb. Det var första gången på mycket länge som jag hört en borgerlig politiker visa någon insikt i vad Marx verkligen sade. Den vanligaste missuppfattningen är att Marx inte skulle ha förstått vinstens roll som drivkraft för kapitalismen.

Jag hoppas att statsministern, och gärna också finansministern, studerar vidare och inser att Marx också hade rätt i annat: kapitalägande ger makt, och den maktlöse tar inget ansvar. Därför är ökad demokrati i produktionen, att de arbetande människorna får mer att säga till om på sina arbetsplatser, ett grundläggande villkor för att det stora flertalet skall ta ansvar för landets ekonomi.

(Applåder)

Anf. 5 Finansminister ANNE WIBBLE (fp):

Herr talman! Får jag först passa på att tacka de närvarande debattörerna för uppvaktningen vid det förra debattillfället, när jag inte hade möjlighet att vara med. Jag skall erkänna att jag ännu inte har hunnit studera de skrifter som begåvades mig och inte heller de övriga ting som fanns med.

Låt mig börja med att hälsa Göran Persson välkommen till den ekonomiska debatten. Jag tycker möjligen att det var väldigt många ord som sades, men det var kemiskt rent från förslag och synpunkter på politikens innehåll. Låt mig återkomma till detta.

Jag vill kommentera några, som jag utgår från, missuppfattningar om läget i den svenska ekonomin som framkom i Göran Perssons anförande. Där fanns en uppseendeväckande brist på förståelse för varför problemen i dag är stora i Sverige. Vad beror den låga inhemska efterfrågan på? Det måste man ha klart för sig innan man vet hur man skall korrigera.

Vad det handlar om framgår av propositionen, men jag kan säga det en gång till. Det är baksmälla efter 80-talets lånekarusell. Det är inte som i Finland, Göran Persson, där konsumtionsminskning har följt av nedgång i hushållens köpkraft. Inkomsterna har sjunkit där, och då har människor inte haft råd att köpa och konsumera.

I Sverige har inkomsterna konstant fortsatt att stiga. Trots den dåliga produktionsutvecklingen har inkomsterna stigit. Men människor och företag

Prot. 1993/94:11
20 oktober 1993

*Bordläggnings-
debatt*

har känt ett behov av att använda pengarna till att betala tillbaka på de skulder och lån som man skaffade sig under 80-talet, och därför har konsumtionen gått ner. Det är viktigt att förstå det förloppet. Annars hamnar man mycket lätt i den felaktiga politik som Socialdemokraterna hittills har förespråkat, nämligen momssänkningar och andra konstigheter.

Det lät på Göran Perssons anförande som om han tror att Sverige är en isolerad ö i världen. Omvärlden existerar inte. Det verkade som om vi kan göra i stort sett vad vi vill. Jag hoppas att det är en ofrivillig missuppfattning från Göran Persson.

De rörliga växelkurserna, som också är ett faktum i dag, förekom inte heller i hans anförande. Jag vill gärna be Göran Persson att där lyssna på sin egen partiledare som har förklarat att inget land i dag kan föra en egen keynesiansk politik.

Det krävs kapital för investeringar och jobb, som flera har sagt här. Detta kapital måste Sverige locka till sig och behålla i internationell konkurrens. Detta kapital är mycket rörligt i dag. Då måste vi också se till att vi har sådana skatteregler och övriga regler att företagen vill investera här så att kapitalet förökar sig här i Sverige och ger investeringar, jobb och en bas för framtida välfärd. Jag kan påminna Göran Persson om att en socialdemokratisk regering i Norge också har avskaffat dubbelbeskattningen.

Låt mig återkomma till den mest uppseendeväckande bristen i Göran Perssons anförande, nämligen att han vill ha en ny politik. Vilken politik? Det fanns ju ingen substans i detta. På denna punkt uppvisar tyvärr Göran Persson en beklämmande likhet med Allan Larsson. Det enda de gör är att säga: Vänta, vi skall säga något sedan.

Hela förra våren hette det att de socialdemokratiska besparingsförslagen skulle komma sedan, om en vecka, en månad eller två. När de väl kom var det mest skattehöjningar. Man skulle betala två gånger för sjuk-, arbets- och arbetslöshetsförsäkringarna. På hösten vid partikongressen glömde man i det längsta ordet besparing över huvud taget.

Nu har jag sett i tidningsartiklar att Göran Persson säger att förslagen kommer i januari. Den här typen av undanglidande och hemlighetspolitik är faktiskt inte förtroendeskapande. Jag hade hoppats på ett nytänkande när Allan Larsson byttes ut mot Göran Persson. Det kan möjligen finnas ett litet utrymme för detta i de replikmöjligheter som finns. Regeringen har presenterat en hel proposition som bygger på den strategi som är känd sedan tidigare. Det kan inte vara någon nyhet.

Låt mig säga till Dan Eriksson i Stockholm att jag kanske inte tycker att Dan Eriksson och nydemokraterna är de rätta att prata om behovet av en bra politisk stil. Jag hade hoppats på något mera innehåll i detta anförande också.

Johan Lönnroth tog upp några frågor. En av dem är mycket allvarlig, nämligen påståendet om att regeringen motiverar en passiv arbetslöshetspolitik med EG-anpassning. Detta är alldeles totalt fel. Det vet Johan Lönnroth. Den anpassning vi genomför i den svenska ekonomin gör vi för att vi vill ha en bra bas för fortsatt välfärd. Det har ingenting att göra med krav utifrån. Det samarbete som Sverige deltar i tillsammans med andra EFTA-länder och EG-länderna är en mycket väsentlig hjälp för att åstadkomma en för-

stärkning av den svenska ekonomin framöver. Men för att åstadkomma detta behövs det ytterligare understöd av det internationella samarbetet.

Herr talman! Låt mig ställa en fråga till Göran Persson: Vilken politik är det egentligen socialdemokraterna förespråkar?
(Applåder)

Prot. 1993/94:11
20 oktober 1993

*Bordläggnings-
debatt*

Anf. 6 GÖRAN PERSSON (s):

Herr talman! Finansministern är inte så litet fräck. Det är regeringens politik vi diskuterar i dag. Debatten är begärd av finansministern mot bakgrund av att regeringen lägger fram en proposition. Nu skall vi studera den och reagera på den. Om 14 dagar har vi vår presskonferens då vi presenterar våra förslag med anledning av propositionen. Så ligger det till.

Där kommer vi att redovisa samma principiella skillnad mot regeringen som hittills har gällt, nämligen vår syn på den inhemska efterfrågan. Den behöver stimuleras. Anne Wibble har valt att strama åt den. Det är en politik som har resulterat i att vi ovanpå den internationella lågkonjunkturer har fått en depression i Sverige med 30 000 konkurser i små och medelstora företag.

Vi har en principiellt annorlunda syn på detta än vad regeringen har. Den är känd. Den presenterades av Allan Larsson. Jag tänker fortsätta med samma principiella resonemang som han har dragit upp.

Anne Wibble har vid varje tillfälle när vi har haft de här debatterna – jag har läst bakåt i riksdagsprotokollen – sagt att Allan Larsson och socialdemokraterna saknar politik. Om ni som följer den här debatten läser protokollet kan ni med facit i hand se att Allan Larsson faktiskt fått rätt vid varje tillfälle i sina förutsägelser. Om regeringen hade följt vår politik i januari 1992 hade säkert 100 000–200 000 människor färre varit arbetslösa i vårt land i dag. Så ligger det till. Detta måste sägas.

Sedan tycker jag också att Anne Wibble borde utveckla sin syn på Folkpartiets paradfråga i valrörelsen, nämligen eget rum på långvården. Vad blev det av den? Vi har sett en politik där kommunerna fått kraftigt minskade resurser. Nästa år skall 28 000 människor till försvinna från kommunal verksamhet enligt propositionen.

Samtidigt har vi kunnat läsa om hur människor vanvårdas. Skräckreportagen i tidningarna har varit legio den senaste tiden. När man vänder sig till finansministern och frågar varför, säger hon att pengarna är slut och att vi måste spara. Samtidigt lägger man fram förslag om skattesänkningar för dem som redan har. Nästa vecka kommer stora skattesänkningar för dem som har förmögenheter i aktier. Hur tror fru Wibble att man skall kunna samla en nation till en ansvarsfull rekonstruktion av ekonomin om man ser att ett budskap från valrörelsen hanteras på detta sätt i praktisk politisk handling?

Det är rimligt, fru Wibble, att etik och moral omfattar även Folkpartiet och ert sätt att hantera budskapet från valrörelsens hektiska dagar i regeringsperiodens grå slit. Om detta inte överensstämmer faller fundamentet för politiken. Man kommer aldrig att få människor att ställa upp på hårda besparingar och nerdragningar. Svara på hur detta hänger ihop! Jag tror att det är väldigt många som är intresserade av den upplysningen.

(Applåder)

Anf. 7 DAN ERIKSSON i Stockholm (nyd):

Herr talman! Politik är fantastiskt. Jag fick inga svar. Vill finansministern söka lösningar eller lånningar? Jag bara undrar. Jag tycker att finansministern borde visa litet mer ödmjukhet. Vi har faktiskt fått rätt i de stora frågorna. Det som går bra för exportföretagen sker trots den förda politiken, inte tack vare den. Jag ställer frågorna om igen.

När får vi en budget i balans? När slipper vi låna under ett budgetår för att klara våra utgifter? Finns det några planer på att betala tillbaka statsskulden, eller skall vi bara skyffla över den?

Fusket i den svarta sektorn omsätter massvis med pengar. Det är vi överens om. Det talas om summor på uppåt 100 miljarder. Fusket har blivit ett konkurrensmedel. Företag som sköter sig får det allt kärvare. När tänker finansministern göra något åt den svarta sektorn, och då menar jag med storläggan? Vad säger finansministern om sänkt bygg- och tjänstemoms?

Sedan har jag två frågor till Göran Persson. Jag håller med finansministern om att det är litet oklart vad Göran Persson vill göra. Man skulle kunna säga att han kritiserar hårt men ligger lågt. Vad tänker socialdemokraterna göra mer än att höja skatter?

Under en tvåårsperiod har 60 % av de byggarbetare som blivit arbetslösa varit under 30 år. Den genomsnittliga byggnadsarbetaren har därigenom blivit fem år äldre. Detta bäddar för en mycket svår generationsväxling i byggbranschen. Byggfacken är säkert mycket nöjda, men det vore intressant att höra vad Göran Persson säger om det.

(Applåder)

Anf. 8 JOHAN LÖNNROTH (v):

Herr talman! Jag tycker inte att det är fräckt av finansministern att begära tydligare besked från Göran Persson. Detta går ju ut i olika medier, och det är viktigt att allmänheten och väljarna i nästa val får reda på var de olika partierna står.

Göran Persson gjorde en imponerande avsägning av regeringens politik, men jag är inte helt säker på att det räcker i längden. Det är riktigt, Göran Persson, att ni har fått rätt. Om man spelar på alla hästarna får man rätt.

Göran Persson försvarade i sitt första inlägg skattereformen. Vi har sedan lång tid tillbaka hävdad att den skattereform som genomfördes av er och av Folkpartiet 1990 och 1991 gav för stora skattesänkningar för höginkomsttagarna. Vi anser att det nu är dags att riva upp reformen, inte för att gå tillbaka till det skattesystem som vi hade på 80-talet, utan för att återställa progressiviteten i skatteskalen till en rimlig nivå.

Konkret föreslår vi en höjning av statsskatten. Vi har kallat det en solidaritetsskatt, och man kan också kalla det en värnsskatt. Skattehöjningen skulle vara 5 % på inkomster över 200 000 kr om året och 10 % på inkomster över 250 000 kr om året. Vi har också föreslagit ett sänkt inkomsttak i sjukersättningen. Det har vi föreslagit i stället för andra förslag som slår mycket hårdare mot låginkomsttagarna.

Göran Persson lovade i förra veckans debatt att man noga skall granska Vänsterpartiets förslag. Jag har förståelse för att ni inte ännu har hunnit

granska våra förslag, men jag förväntar mig att vi skall få en bra diskussion om hur dessa olika förslag slår fördelningspolitiskt.

Jag vill inte ha politiska gräl med socialdemokratin. Jag och hela mitt parti hoppas innerligt att vi efter nästa val skall få en ny regering, där Göran Persson är finansminister. Det är därför som jag hävdar att det nu brinner i knutarna för oss när det gäller att få fram en gemensam vänsterinriktad politik, som verkligen visar hur man skall lösa arbetslöshetens och de stora underskottens problem.

Dan Eriksson i Stockholm talade om att äta lunch med Göran Persson, och det skulle också jag gärna göra, men kanske är det ännu litet för känsligt. Jag har hört att socialdemokraterna på den gamla tiden brukade kalla samtalen med oss för seminarier, och gärna det. Vi kan ha ett seminarium tillsammans, Göran Persson, där vi diskuterar hur det konkreta vänsteralternativet till regeringens politik skall se ut.

Anf. 9 Finansminister ANNE WIBBLE (fp):

Herr talman! Jag börjar bakifrån. Johan Lönnroth talade om fördelningspolitik. Det handlar i dag inte om att fördela om inkomster, utan det handlar om att skapa eller inte skapa jobb. Däri ligger fördelningsfrågan, och jag menar att Vänsterpartiets politik vore en helt galen utgångspunkt.

Dan Eriksson i Stockholm ställde några frågor. Han undrade: När är budgeten i balans? – Mot slutet av 90-talet. Vidare: När skall vi betala tillbaka statsskulden? – Den skall icke betalas tillbaka. Det vore ganska dumt. Statskulden skall stabiliseras, inte gå ned till noll. – Tjänstemomsen utreds.

Låt mig också ta upp det som Göran Persson nämnde. Han har nu hållit två långa anföranden i två debatter om den ekonomiska politiken. Det första hölls under den allmänpolitiska debatten i förra veckan. Icke vid något tillfälle har Göran Persson sagt ett enda ord om vad det är för politik som han själv vill föra. Nu får vi höra att ett sådant besked kanske kommer om 14 dagar. Det är åtminstone bättre än att vänta till januari. Jag får väl tåla mig några veckor.

Låt mig vidare påpeka att påståendet från Göran Persson och en del andra socialdemokrater, att regeringen för en ensidig åtstramningspolitik är och förblir felaktigt. Det blir inte mera rätt av att upprepas. Vi har nu en internationell värld med rörliga växelkurser. Vi har faktiskt både finanspolitik, penningpolitik och växelkurspolitik. Politikens effekter avgörs inte av finanspolitiken allena. Även om det vore så, undrar jag om någon skulle säga att den är åtstramande med de underskott som vi har.

Dessutom har penningpolitiken på grund av saneringsprogram för att minska de finanspolitiska underskotten kunnat ge en väsentlig lättnad för den svenska ekonomin. Den minskning av räntor och växelkursförändringar som har skett sedan litet drygt ett år, alltså efter förra höstens kris, har inneburit en stimulans för den svenska ekonomin på ungefär 3,5–4,0 %.

ÅDEL-reformen har, Göran Persson, utvärderats och befunnits innebära väsentliga förbättringar för många gamla människor. Jag tycker att den motsatsställning som Göran Persson utgår från mellan kapital för investeringar och jobb respektive pengar till kommunerna för gamla och sjuka är antingen bara demagogi eller en total brist på uppfattning om hur man skall bära sig

Prot. 1993/94:11
20 oktober 1993

*Bordläggnings-
debatt*

åt för att få fram de pengar som behövs för att satsa på investeringar och jobb.

Även socialdemokraterna påstår sig vilja ha pengar till investeringar och jobb. Ni vill ta pengar från AP-fonden. Varför ger ni inte dem till kommunerna för att hjälpa gamla och sjuka? Ni förstår hur det ligger till, men låtsas som om läget vore annorlunda. Detta är oärligt.

(Applåder)

Anf. 10 GÖRAN PERSSON (s):

Herr talman! Jag befinner mig i det något märkliga läget att jag skall svara på frågor från Vänsterpartiet och Ny demokrati och dessutom från regeringen. Det är en debatt om regerings politik som vi nu för. Jag har inte ens replikrätt gentemot Vänsterpartiet och Ny demokrati, utan jag måste koncentrera mig på Anne Wibble. Det vore rimligt att också vänsterpartisten gjorde det.

Till Anne Wibble vill jag säga att vår ekonomiska politik finns redovisad i skrifter och i motioner för den som vill läsa och ta till sig den. Fru Wibble har inte utmärkts av ett öppet sinne, utan snarast av en rigiditet när det gäller synpunkter från andra än den innersta egna kretsen. Jag har förstått att Allan Larsson ibland hade svårt att nå Anne Wibble. Vår politik finns alltså redovisad i skrift att läsa och ta till sig, och den bygger på en i förhållande till regeringspolitiken principiellt och fundamentalt skild syn på den ekonomiska politikens utveckling.

Vi vill inte fortsätta åtstramningen av den inhemska efterfrågan. Vi har tidigt sagt att den inhemska efterfrågan i stället borde ha stimulerats. Om så hade skett, skulle situationen ha varit dramatiskt annorlunda. Detta är inte bara vår beskrivning av läget, fru Wibble. Följer ni den diskussion som pågår bland allt fler ekonomer vet ni att socialdemokraterna i dag får uppslutning kring sin bedömning. Fru Wibble överges nu av dem som förut var hennes stödtrupper.

Överge normpolitiken, fru Wibble, och ni kommer att närma er den typ av generell sysselsättningsstöd som ni inför i dagens proposition, en alltmär keynesiansk ansats, där man försöker att motverka konjunktursvängningen.

Så ligger det till, och däri ligger ert intellektuella haveri, som tyvärr har förorsakat så oerhört stor skada och så oerhört många arbetslösa i vårt land.

Det är inte demagogi, Anne Wibble, att koppla stora skattesänkningar för dem som redan har till situationen i kommuner och landsting. Det är inte demagogi att peka på att regeringen med hänvisning till det statsfinansiella läget gör kraftiga neddragningar med 28 000 färre anställda i kommuner och landsting, huvudsakligen inom vården.

Det är inte demagogi att koppla detta till att ni samtidigt anser er ha råd att ge skattesänkningar i miljardklassen till dem som har aktier och andra förmögenheter. Det är den typen av koppling som allt fler medborgare i vårt land gör, och ni måste förklara hur det hänger ihop. Klarar man inte den saken, då brister fundamentet i samhället, nämligen detta att bördorna måste bäras rättvist.

Bären varandras bördor, det är inget dåligt uttryck. Däri ligger moralen sammanfattad, och där angriper jag regeringen hårdast.

Sedan återkommer vi, precis som jag sade förut, om 14 dagar med reaktion på den här propositionen. Men den håller sig till den principiella uppläggning vi hela tiden hållit fast vid, den skilda syn vi har gentemot regeringen på hur den ekonomiska politiken skall läggas upp.

Allt fler sluter i dag upp bakom Socialdemokraternas vilja att stimulera den inhemska efterfrågan, för att undvika fler arbetslösa och ytterligare konkurser, det som har blivit Anne Wibbles signum.
(Applåder)

Anf. 11 DAN ERIKSSON i Stockholm (nyd):

Herr talman! Ett svar slank ur finansministern till slut, och det är tacknämligt. Jag konstaterar att finansministern inte vet när vi får en budget i balans, kanske i slutet av 90-talet. Finansdepartementet gör en bedömning av hur högt ränteläget kommer att vara 1998 men har inte gjort en bedömning av när budgeten kommer att vara i balans.

Mot den bakgrunden är det inte så konstigt att marknaden värderar kronan lågt. Man måste jobba med mål, och ett viktigt, för oss, kan vara: När kommer budgeten i balans?

Statsskulden skall av allt att döma skyfflas över på kommande generationer, och för samtal med Ny demokrati uppfattar jag att dörren är ganska stängd. Man vill i stället att vi skall lägga oss platt på rygg och säga ja till alla regeringsförslag. Avstå går också bra, har vi förstått.

Jag kan säga direkt att vi inte kommer att lägga oss. Och kom inte och skäll på oss, om det kärvar! Vi vill försöka lösa problemen med er i regeringen, men ni vill inte tala med oss.

På min fråga om svarta sektorn blev det inget svar.

Än en gång: Det som behövs i det här svåra läget är, tror jag, partiledaröverläggningar i syfte att få en majoritet för huvuddragen i kommande budget och för åtgärder som skapar klarhet och stabilitet.

Situationen är annorlunda och allvarlig och kräver därför mer av de inblandade än vanligtvis. Alla partier måste vara beredda att i alla fall tillfälligt göra avkall på hjärtefrågor för att vi kraftfullt skall kunna vända trenden med arbetslöshet och underskott i finanserna.

Vi vet att folk ute i landet vill att vi skall sluta käbbla och i stället komma överens. Nu måste vi som är politiker visa att vi klarar det. Vi i Ny demokrati är beredda att göra vårt yttersta, men jag kan inte tolka finansministern på annat sätt än att regeringen inte är beredd att göra sitt yttersta.

(Applåder)

Anf. 12 JOHAN LÖNNROTH (v):

Herr talman! Jag skall börja med att lugna Göran Persson. Jag skall ägna detta sista inlägg helt och hållet åt finansministern. Skillnaden är bara att när det gäller den borgerliga politiken kan jag ändå läsa mig till det mesta i propositionen, medan däremot den socialdemokratiska politiken är för mig på många punkter något dunkel.

Finansministern ansåg inte att regeringen motiverar passiviteten i arbetslöshetsbekämpningen med EG-anpassningen. Bakgrunden till påståendet var att jag hörde Anne Wibble i en debatt med Stig Malm avvisa kravet på

mer kraftfulla åtgärder mot arbetslösheten med argumentet att vi inte kan "pula i vår egen lilla ankdamn".

Med det menade finansministern, tror jag, att vi inte kan göra så mycket annat än vad storebröderna i EG gör. Jag försökte föreställa mig en bild: I den stora ankdammen matar man bara de stora och feta fåglarna, och då måste vi göra detsamma i vår lilla.

Nu sade finansministern det här innan hon fyllde 50 år. Jag har länge haft den erfarenheten att kvinnor över 50 inte bara blir vackrare utan också framför allt klokare än när de var yngre. Dagens tal var bättre än det där med ankdammen.

Det verkar som om finansministern nu inser att arbetslösheten är ett mycket större problem än inflationen och att 80-talets högerpolitik faktiskt också har misslyckats. Det går att bekämpa arbetslösheten i Sverige, och det går att samarbeta med andra länder, och det kan göras helt oberoende av om Sverige blir medlem eller inte i den Europeiska Unionen.

Finansministern sade att vi måste stoppa alla former av protektionism. Ja, Sverige har redan nu ett väl utvecklat frihandelsavtal med EG. De pågående förhandlingarna har visat att medlemskapet i Europeiska unionen betyder högre industritullar, dyrare kläder och en mer krånglig jordbrukspolitik. Ett av de effektivaste sätten, om regeringen verkligen menar allvar med att alla former av protektionism skall bekämpas, är faktiskt att hålla Sverige utanför den europeiska unionen.

Regering och riksdagsmajoritet har beslutat minska u-landsbiståndet och skärpa flyktingpolitiken. EU-medlemskapet kostar Sveriges skattebetalare ungefär 10 miljarder netto. Mer än hälften av de pengarna går till jordbruksstöd. Är verkligen detta väl använda pengar? Finns det verkligen inte mer effektiva sätt att använda pengar än att bidra till att ge, för att ta ett litet exempel, 15 miljoner kronor om året i jordbruksstöd till hertigen av Schleswig-Holstein?

Det behövs nu, precis som Göran Persson säger, expansion av den inhemska efterfrågan, och arbetslöshetsbekämpningen måste sättas före allt annat. Det går att göra nu och starta omedelbart. Finansministern och hela hennes regering måste inse att detta är sant.

Anf. 13 Finansminister ANNE WIBBLE (fp):

Herr talman! Det har förekommit några kommentarer om vem som skall prata med vem. Jag tycker att det är självklart att de diskussioner som förs skall föras mellan alla inblandade partier i riksdagen. Ett lämpligt forum är naturligtvis den prövning av regeringsförslag som alltid sker i riksdagens utskott. Låt mig ändå påpeka att jag tror att förtroendet för Sveriges utveckling skulle vinna på mera samarbete men då om en bra politik.

Dagens debatt har inte skapat några tydliga besked om huruvida Socialdemokraterna har en bra eller dålig politik, eftersom det inte har getts några besked alls. Det senaste beskedet var att en finanspolitisk stimulans av inhemsk efterfrågan var det viktiga. T.o.m. bisatsen om saneringen av de offentliga finanserna hade numera försvunnit, vilket jag utgår från var ett förbiseende.

Faktum är nu att den ekonomiska återhämtningen synes vara på ganska

god väg. Efter flera års krympning av ekonomin och återbetalning av de lån som togs under socialdemokratisk regeringstid finns det nu tecken på en begynnande optimism och uppgång. Det tar dock tid och kommer att kräva ganska svåra beslut för att ekonomin skall växa till sig och ge människor den säkerhet och trygghet som de har rätt till och de nya jobb som de har rätt till, men vi vet att det ger resultat.

De förändringar i socialförsäkringar och andra regler, inte minst pensions-systemet, som vi förutser framöver har ingalunda bara som syfte att spara pengar och minska underskott. Ett väldigt viktigt mål med systemförändringarna från regeringens sida är att svaret på frågan om pengarna räcker, när vi blir gamla eller sjuka eller arbetslösa, måste vara ett entydigt ja.

Jag menar att det är viktigt för ett välfärdsland att människor skall kunna lita på försäkringssystemet. Det skulle, tror jag, skapa en ökad trygghet om också socialdemokraterna kunde tala om vad de avser med de här olika systemen.

Vi kan konstatera nu, herr talman, att många företag, framför allt de mindre och medelstora, i dag ser mera positivt än på länge på framtiden. Det beror naturligtvis på att produktionen ökar. Orderingången ökar, och företagen upplever positiva förändringar i fråga om skatteregler, arbetslöshetsförsäkring och arbetsrättsliga regler. Detta ökar dynamiken och utvecklingskraften i ekonomin.

Många ser, möjligen i motsats till Göran Persson, att investeringar också ger nya jobb.

Det är viktigt att ta tillfället i akt och seriöst och positivt överväga det anställningsstöd som regeringen i dag föreslår – GAS – därför att det innebär att expansionen i företagen blir billigare. Regeringen uppmuntrar företagen att nyanställa nu i stället för att vänta till senare, och vi uppmuntrar omvandling från övertid. Det bidrar till att skapa de riktiga jobben nu.

Under 90-talet, herr talman, är utmaningen att kunna halvera arbetslösheten och öka sysselsättningen rejält. Detta kommer vi att lyckas med. Men jag tror att det är nödvändigt med litet tydligare besked från alla partier i riksdagen.

(Applåder)

Överläggningen var härmed avslutad.

Propositionen bordlades.

Meddelande om samlad votering

Förste vice talmannen meddelade att konstitutionsutskottets betänkanden KU1, KU2, KU3 och KU4 samt justitieutskottets betänkande JuU1 skulle avgöras i ett sammanhang efter avslutad debatt.

5 § Olaga våldsskildring m.m.

Föredrogs
konstitutionsutskottets betänkande
1993/94:KU1 Olaga våldsskildring m.m.

- Förste vice talmannen konstaterade att ingen talare önskade ordet.
(Beslut fattades efter 9 §.)

6 § Vissa yttrandefrihetsfrågor

Föredrogs
konstitutionsutskottets betänkande
1993/94:KU2 Vissa yttrandefrihetsfrågor.

Anf. 14 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Herr talman! 1991 beslutade riksdagen i stor enighet att annonser i den reklamfinansierade markbundna TV-kanalen inte skulle få syfta till att vinna stöd för politiska eller religiösa åsikter eller åsikter i intressefrågor på arbetsmarknaden. En föreskrift om detta togs in i 10 § radiolagen.

Sverige var i och med det unikt i detta avseende. I ett flertal länder i Europa gäller särskilda restriktioner, främst för politisk TV-reklam. Så är fallet i exempelvis Danmark, Norge, Frankrike, Irland, Schweiz, Storbritannien och Österrike.

Anledningen till förbudet mot åsiktsreklam var farhågor för att den offentliga debatten i ökad utsträckning skulle komma att styras av ekonomiska intressen och av aktörer med god ekonomi som hade bättre möjligheter än andra att köpa sändningstid. Någon genmälesrätt i reklamsammanhang skulle knappast vara tänkbar om man hade åsiktsreklam – i varje fall inte i form av en betald annons.

Det som riksdagen i stor enighet beslutade i enlighet med hemställan i KU:s betänkande 1990/91:39 vad gäller åsiktsreklam i den markbundna kanalen gäller inte för kabel- och satellitsändningar av TV-program. Här har dess värre riksdagsmajoriteten ändrat åsikt. Inga restriktioner för åsiktsreklam föreslås heller gälla för den kommersiella radion. Därmed är fältet upprivet och åsiktsreklam till stor del accepterad. Möjligheter öppnas för starka grupper och organisationer med god ekonomi att bedriva opinionsbildning och propaganda i etermedierna – en utväg som inte står till buds för ekonomiskt svagare grupper.

Den offentliga debatten kommer i större utsträckning att styras av olika aktörers möjlighet att köpa sändningstid. Marknadsföringslagen innehåller heller inga regler vad gäller åsiktsreklam. En allsidig debatt kommer att försvåras. Detta är till skada för yttrandefriheten i vårt samhälle och ytterst till skada för demokratin.

I reservation 2 till betänkande 1993/94:KU2 framhåller vi socialdemokrater att det samlade resultatet av denna ordning blir att medierna i ökad grad

kommer under kontroll av opinionsbildare som förfogar just över de ekonomiska resurserna.

Vi anser att detta skadar yttrandefriheten. Enligt vår mening måste i stället det synsätt som kom till uttryck i utskottets tidigare uttalande om åsiktsreklam i den nya marksända TV-kanalen gälla för såväl ljudradio som television och oavsett på vilket sätt programmen sänds. Åsiktsreklam bör således vara förbjuden i alla radio- och TV-program.

Jag yrkar därför bifall till reservation 2 till betänkandet, och i övrigt till utskottets utlåtande.

Anf. 15 HARRIET COLLIANDER (nyd):

Herr talman! Till betänkande 1993/94:KU2 har Ny demokrati tre reservationer. De behandlar yttrandefrihetsgrundlagens reklamregel, rätt till genmäle i massmedierna och jury i tryckfrihets- och yttrandefrihetsmål.

Jag börjar med frågan om reklamregeln i yttrandefrihetsgrundlagen. I lagens första kapitel 12 § andra stycke ges möjlighet att genom vanlig lag utfärda generellt reklamförbud. Vi anser att denna möjlighet att förbjuda reklam är en faktisk begränsning av den fria opinionsbildningen, yttrandefriheten och informationsfriheten. Det kan inte accepteras i en demokrati som Sverige.

Det är därför dags för riksdagen att också för reklamen acceptera regeringsformens grundläggande principer om yttrandefrihet och informationsfrihet, liksom FN:s konvention om de mänskliga rättigheterna och Europakonventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och grundläggande friheterna.

I regeringsförklaringen utlovades att Europakonventionen skall införlivas med svensk lag. Varför skall man då dröja med ändringen i yttrandefrihetsgrundlagen? Någon utredning behövs inte.

Riksdagen har i år äntligen infört reklamfinansierad radio. Riksdagen borde samtidigt ha avskaffat den lagparagraf som gör det möjligt att med ett enda penndrag tysta alla fria radiostationer. Lagparagrafen gör yttrandefriheten illusorisk, och det kan Ny demokrati inte acceptera.

Jag övergår nu till frågan om genmälesrätten. Ny demokrati har motionerat om att stärka medborgarnas rätt att själva komma till tals i det medium där felaktigheter har lämnats. Det handlar alltså om att stärka medborgarnas rätt till genmäle och beriktigande.

I dag finns den rätten inskriven i avtalet mellan Sveriges Radio och staten. Motsvarande rätt finns inte för den nya lokalradion. I satellit-TV-lagen, som antogs i år, har EG-direktivet för TV-sändningar införlivats. Artikel 23 föreskriver bl.a. att alla fysiska och juridiska personer vilkas legitima intressen har skadats av påståenden och felaktiga faktum i ett TV-program ska ha rätt till genmäle – "right of reply" – eller motsvarande åtgärd.

Lagrådet menade att andemeningen i direktivet är att genmålet förutsätts ske i TV-program och ifrågasatte om inte yttrandefrihetsgrundlagen borde ändras så att detta kunde föreskrivas. Nu valde riksdagen formen beriktigande, utan krav på i vilket medium beriktigandet skulle ske. Felaktigheter i TV kan alltså beriktigas på undagömd plats i en tidning. En sådan här ordning har knappast stöd i det folkliga rättsmedvetandet.

Prot. 1993/94:11
20 oktober 1993

*Vissa yttrande-
frihetsfrågor*

Beträffande tidningarna har pressen inrättat en opinionsnämnd och också skrivit etiska regler som pressen bör leva efter. Ny demokrati anser att pressens opinionsnämnd inte tillgodoser medborgarnas intressen på ett fullgott sätt.

Ny demokrati vill alltså förstärka genmälesrätten på så sätt att den enskilde ges rätt att, i det medium där felaktigheten har framsagts eller publice-rats, själv få komma till tals och rätta felaktiga fakta om sin person eller hän-delse där vederbörande har deltagit. Vi anser att en förstärkt rätt till genmäle och beriktigande också skulle ha en hälsosam effekt på journalistiken. Den medborgare som skadas skall ha rätt till reparation av skadan. En sådan vet-skap lär generellt höja den etiska nivån inom journalistikaren.

Ny demokrati anser alltså att det är dags att utreda förutsättningarna för en förstärkt och utvidgad genmälesrätt.

Slutligen några ord om jurysystemet i yttrande- och tryckfrihetsmål. Juryn är politiskt tillsatt, och det kan innebära komplikationer. Belysande är fallet där det socialdemokratiska förlaget Tiden friades av en tryckfrihetsjury be-stående av övervägande socialdemokratiska jurymedlemmar. Europakom-missionen har kritiserat det svenska jurysystemet, och det svenska sättet att utse jury är inte förenligt med Europakonventionens artikel 6 där det före-skrivs att alla har rätt att få sin sak prövad av en opartisk domstol. Det är alltså dags att göra om bestämmelserna för hur man utser jury.

Herr talman! Med hänsyn till kammarens arbetsbelastning yrkar jag en-dast bifall till reservation 1 beträffande yttrandefrihetsgrundlagens reklam-regel och reservation 3 beträffande rätt till genmäle i massmedierna.

Anf. 16 HANS GÖRAN FRANCK (s) replik:

Herr talman! Harriet Colliander gör gällande inte bara att vår ståndpunkt skulle strida mot Europakonventionen utan också mot FN-konventionen. Det skulle vara av intresse att veta vilken bestämmelse i dessa konventioner hon åberopar. Innebörden i vad hon säger skulle också vara att de länder jag räknade upp, Danmark, Norge, Frankrike m.fl., också skulle ha bestämmel-ser som strider mot konventionerna. Så är inte fallet. Anmärkningar mot de länderna har inte gjorts.

Anf. 17 EVA ZETTERBERG (v):

Herr talman! Det är sedan länge straffbart i vårt land att sprida tryckta skrifter som innehåller hets mot folkgrupp. Begreppet hets mot folkgrupp omfattar i straffrättslig mening hets med anspelning på ras, hudfärg, natio-nellt eller etniskt ursprung eller trosbekännelse. Däremot omfattas inte hets som har någon anspelning på homosexualitet.

Vänsterpartiet, och likaså Centerpartiet, har framfört att hets mot folk-grupp, i detta fall mot homosexuella, är lika allvarligt som hets på grund av etniskt ursprung eller ras. Vi menar därför att en kriminalisering av hets mot homosexuella skall införas både i brottsbalken och tryckfrihetslagen. Det är ett väsentligt krav.

I utskottets bedömning har man anfört att detta skulle kunna användas mot homosexuella och att det skulle leda till ännu större svårigheter för per-soner som är homosexuella. Jag har svårt att förstå den invändningen. Detta

är ett krav som sedan länge har framförts just av homosexuella, som ser detta som ett skydd för rättigheten att fungera på det sätt man själv vill i sexuellt avseende.

När man i diskussionen jämför med hets mot andra folkgrupper framförs ofta att det förekommer både fysiskt och psykiskt våld mot t.ex. människor av annan ras i vårt land och att så inte skulle vara fallet när det gäller homosexuella. Det stämmer inte. Det ökade våldet som vi ser på gator och torg, som riktar sig mot människor av annat ursprung i vårt land, riktar sig också mot människor som är homosexuella. Vi har haft ett flertal sådana händelser i vårt land, som klart och tydligt har riktat sig mot homosexuella. Det är oroande. Jag hoppas att justitieministern kommer att ta tag i det problemet, och att det också sker på andra sätt. Det skulle vara ett stöd i kampen mot fördomar och ett stöd för rätten till homosexuell läggning om motionen från Vänsterpartiet bifölls. Den gäller alltså en utvidgning av förbudet mot hets mot folkgrupp i brottsbalken och tryckfrihetsförordningen till att också omfatta hets mot homosexuella.

Herr talman! Jag vill yrka bifall till Vänsterpartiets meningsyttring på detta område. Jag skulle också vara intresserad av att få någon kommentar från andra partier, exempelvis Centerpartiet som också har lagt fram en motion på detta område, om man inte tänker yrka bifall till det egna förslaget.

Anf. 18 HANS GÖRAN FRANCK (s) replik:

Herr talman! Jag vill också gärna yttra mig i denna fråga, eftersom socialdemokraterna har anslutit sig till utskottsbetänkandet på denna punkt. Det råder inget tvivel om att de homosexuella, både i vårt land och i många andra länder, befinner sig i en mycket utsatt situation. Det finns all anledning att verka för opinionsmässigt att sådana här tendenser bekämpas.

Det förslag som ligger på bordet gäller att de homosexuella skulle utgöra en etnisk folkgrupp. Den aktuella bestämmelsen i brottsbalken tar fasta på folkgrupper. Jag har svårt att se att man skulle kunna beteckna de homosexuella som en folkgrupp. Om man vill ha skydd mot hets, förtal eller missaktning av homosexuella bör det ske i en annan ordning. Man kan också åberopa den bestämmelse om förtal som finns i brottsbalken. Jag har också fått den uppfattningen att de homosexuella inte vill bli betraktade som en speciell grupp. Det gör att den regel som man vill använda sig av, nämligen den om hets mot folkgrupp, inte är lämplig. Jag menar därför att de som har synpunkter på detta – det har jag själv också – bör återkomma med förslag som kan beaktas på ett annat sätt än det nu liggande.

Anf. 19 EVA ZETTERBERG (v) replik:

Herr talman! Till Hans Göran Franck vill jag bara framföra att förslaget inte innebär att homosexuella skall betraktas som en folkgrupp jämställd med grupper med gemensamt rasursprung. Vad det är fråga om är att jämställa den hets som förekommer. På samma sätt som den kan rikta sig till personer av annat ursprung kan den också rikta sig till en person som har en homosexuell läggning. Av den anledningen menar vi att förbudet bör föras in både i brottsbalken och i tryckfrihetsförordningen.

Naturligtvis finns det olika uppfattningar inom olika homosexuella grup-

per. Men jag har uppfattat att det för många har varit ett mycket starkt önskemål att få det utvidgade skydd som det här förslaget skulle innebära.

Anf. 20 HANS GÖRAN FRANCK (s) replik:

Herr talman! I det senaste inlägget undviker Eva Zetterberg att tala om bestämmelsen hets mot folkgrupp. Vad hon är ute efter är att man i laglig ordning skall kunna beivra hets eller förtal mot homosexuella. Men då tycker jag att bestämmelsen hets mot folkgrupp inte skall sväva ut hur mycket som helst. Då måste man komma med ett förslag till kriminalisering i annan ordning.

Anf. 21 HENRIK S JÄRREL (m):

Herr talman! Det vi nu har att behandla är vissa yttrandefrihetsfrågor som har uppkommit i anledning av den allmänna motionstiden 1992/93. Det handlar om ett antal motionsyrkanden.

Här har av Hans Göran Franck framhållits att socialdemokraterna har en reservation till detta betänkande som går ut på att man vill förbjuda i princip all åsiktsreklam i radio- och TV-program. Det har nu inte utskottets majoritet funnit anledning att stödja. Det beror just på att det förekommer åsiktsreklamförbud och reklamförbud inom public service-verksamheten, dvs. inom Sveriges Radios ram. I radio- och TV-program som sänds av något av Sveriges Radios programbolag får varken åsiktsreklam eller annan form av reklam förekomma.

Däremot föreligger inte något liknande förbud i satellitsända TV- och radioprogram. Orsaken till det är delvis att de frifinansierade radio- och TV-företagen skall ha möjligheten att kunna finansiera sin verksamhet med reklam, alldeles oberoende av om den är av åsiktskaraktär eller annan karaktär.

Särskilt mycket åsiktsreklam har hittills inte förekommit. Det har förekommit viss reklam. Ett par politiska partier har visserligen sänt vissa åsiktsbudskap i TV 3 och i TV 5 Nordic. Det är riktigt. Men i någon större omfattning har detta inte ägt rum.

Vidare kan man fråga sig om det är på det sätt som Hans Göran Franck hävdar, nämligen att åsiktsreklam av princip inte bör förekomma i etersända eller satellitsända radio- och TV-program. Hur skall vi hantera tidningarna i motsvarande mån? I tidningarna är det tillåtet att köpa utrymme för olika former av reklam. Det gör många olika grupper i vårt samhälle. Det är också en form av åsiktsreklam, ett köpt annonsutrymme. Man kan fråga sig hur konsekvensen blir om man skulle förbjuda åsiktsreklam även i tryckta medier.

Sedan kan jag hålla med Hans Göran Franck om att det i etersänd public service-verksamhet vore olyckligt att släppa in reklam av vilket slag den än må vara. Vi har som sagt bestämmelser som reglerar det förbudet i Sveriges Radios programbolag. Det tror jag är till fyllest.

Ny demokrati har också ett antal reservationer till det här betänkandet. Den första tar sikte på yttrandefrihetsgrundlagens reklamregel. Det är väl ingen hemlighet att vi i Moderata samlingspartiet var mycket tveksamma till

att införa den generella bestämmelsen om möjlighet att införa reklamförbud genom vanlig lagstiftning.

Men jag vill samtidigt till Harriet Colliander säga att förutsättningen för att vi över huvud taget – efter många års utredande inom de politiska partierna – skulle få en ny grundlag som reglerade just yttrandefrihetsfrågorna inom eterburna, eller skall vi säga elektroniska medier var just att vi fick en någorlunda stor samstämmighet mellan de i överenskommelsen deltagande partierna. Bland dem fanns också Moderaterna.

När detta förslag diskuterades och antogs i riksdagen anmälde vi stor tveksamhet. Men vi tyckte ändå att det var värt priset att acceptera detta tills vidare för att över huvud taget få denna grundlag, som är ett steg i rätt riktning. Men vi är inte i alla stycken nöjda.

Jag kan väl tillåta mig att inför kammaren kort redogöra för att vi från moderat sida faktiskt också har skrivit ett särskilt yttrande med anledning av just yttrandefrihetsgrundlagens reklamregel. Där säger vi att utvecklingen sannolikt går därhän, dels på grund av de vidgade europeiska integrationssträvandena, dels med anledning av att Sverige sannolikt står inför ett införlivande av Europarådskonventionen med svensk rätt. Detta leder sannolikt fram till att vi får en liberalare syn också på möjligheten att sända reklam rent generellt i medier. Då skulle den här regeln så småningom köksvägen, om uttrycket tillåts, bli överspelad av de nu nämnda skälen.

Harriet Colliander och Ny demokrati har också en reservation som rör rätten till genmäle. Där har utskottets majoritet stannat för ett avstyrkande av det enkla skälet att den fråga som rör genmälesrätten är föremål för överväganden hos Radiolagsutredningen. Det finns ingen anledning att föregripa utredningen innan vi ser vad den kan komma fram till. Därför har utskottet avstyrkt denna begäran.

Ny demokratis tredje och sista reservation är den som gäller jury i tryckfrihets- och yttrandefrihetsmål. Där har Harriet Colliander och Ny demokrati sagt att man avstår från att yrka bifall till densamma. Jag kanske inte närmare behöver kommentera den reservationen, herr talman.

Anf. 22 HANS GÖRAN FRANCK (s) replik:

Herr talman! Henrik S Järrel berörde egentligen inte frågan om varför majoriteten nu har ändrat ståndpunkt i den här saken. Jag vill säga att Sverige inte är unikt här. Det upprepar jag. I exempelvis det konservativt styrda Storbritannien har man regler av den här beskaffenheten.

Jag vill utöver vad jag tidigare har sagt också hävda att det finns en fara för den allmänna och allsidiga debatten i massmedierna, i det här fallet i etermedierna, om man kan hänvisa dem som vill föra fram sina synpunkter till att de får vara så goda att annonsera i stället för att göra det på annat sätt.

Här finns åtskilliga negativa sidor. Den fråga jag särskilt vill ställa till Henrik S Järrel är: Hur tänker sig Henrik S Järrel att man skall kunna få en genmälesrätt när det gäller annonsering? Då finns det ingen skyldighet för företaget i fråga att införa genmäle, utan man kommer att hänvisa till annons.

Anf. 23 HENRIK S JÄRREL (m) replik:

Herr talman! Jag glömde i mitt anförande att yrka bifall till utskottets hemställan, så jag passar på att göra det nu.

Prot. 1993/94:11
20 oktober 1993

*Vissa yttrande-
frihetsfrågor*

Till Hans Göran Franck vill jag än en gång säga att genmälesrätten inte heller är garanterad när man köper annonsutrymme i en tidning. Om man där påtalar någonting som andra läsare skulle vilja invända mot, har man ingen garanterad rätt att på köpt annonsutrymme få någon rättelse till stånd.

I dag har vi inom i varje fall Sveriges Radios ram möjlighet att hemställa om genmäles- och beriktiganderätten och få saken prövad hos Radionämnden. Radionämnden har för övrigt att pröva frågor av sådan beskaffenhet när det gäller sändningar i TV 4. Men detta gäller som sagt inte köpt annonsutrymme utan det som förekommer inom den ordinarie redaktionella programverksamheten, som i så fall omfattas av genmäles- och beriktiganderätten. Den prövas av Radionämnden. Så där har vi redan en kontrollmöjlighet.

I övrigt när det gäller rätten att köpa reklamutrymme tycker vi att det principiellt sett är en rätt som bör tillkomma de fria medierna lika väl som man får köpa rätten att annonsera om varor, tjänster och vad det nu kan vara. Det tycker vi är en yttrandefrihets- och informationsfrihetsaspekt som väl ligger i linje med grundlagen.

Anf. 24 HANS GÖRAN FRANCK (s) replik:

Herr talman! Henrik S Järrel jämför reklam för att köpa varor med åsiktsreklam. Det visar i blyxtbelysning vad hans ståndpunkt är grundad på. Det är just detta som är felet – det går inte att jämföra dessa ting.

Det finns för svensk del, liksom för de olika länder i Väst Europa som har motsvarande regler som de vi förespråkar, alldeles speciella krav som måste riktas till etermedierna på grund av den stora dominans och genomslagskraft som de har. Jag tyckte att Henrik S Järrel i ett tidigare inlägg i någon mån var inne på detta. Men slutsatsen har blivit den att man har lämnat fältet fritt. Det är detta jag opponerar mig emot.

Anf. 25 HENRIK S JÄRREL (m) replik:

Herr talman! Jag tycker, Hans Göran Franck, att friheten till åsiktsreklam väl rimmar med de grundläggande informations- och yttrandefrihetsaspekter som man kan lägga på att kunna köpa sig rätten till reklam. Jag har svårt att se att det skulle vara någon större principiell skillnad i förhållande till tryckfriheten och publicerad tryckt annons. Där har jag inte fått något riktigt svar från Hans Göran Franck.

För övrigt har vi ju fått tillgång till alternativa elektroniskt förmedlande medier med nya kanaler. Dessa nya kanaler utgör ett utomordentligt gott komplement, men de är frifinansierade i förhållande till det som vi normalt har varit vana vid, nämligen Sveriges Radios utsändningar. Det är det nya, och det kommer att ta lite tid för oss att vänja oss vid det. Att dessa alternativ har tillkommit tycker jag och utskottsmajoriteten är av godo. För att de skall få möjlighet att finansiera sin existens måste de också kunna sälja reklamutrymme.

Anf. 26 Tredje vice talman BERTIL FISKESJÖ (c):

Herr talman! Jag begärde ordet av den anledningen att Eva Zetterberg apostroferade Centerpartiet. Hon påstod att Centerpartiet hade en motion

med samma krav som Vänsterpartiet. Så är det inte. Det är en motion väckt av en enskild centerpartist. Det är alltså inte någon partimotion i någon form.

Vad gäller synen på de homosexuella och de problem som de kan råka ut för vill jag tillägga att Centerpartiet självfallet står för den uppfattningen, att homosexuella inte skall diskrimineras och att alla typer av diskriminerande förföljelse skall beivras.

Hans Göran Franck har ingående redovisat motiven till den skrivning som vi har i konstitutionsutskottets betänkande och som jag står bakom. Jag tror för min del inte att det vore lyckligt att karakterisera de homosexuella som en folkgrupp och på detta sätt lagstiftningsvägen ytterligare avskilja dem från vad som brukar betraktas som vanliga människor. Vi får vara försiktiga så att inte vår iver att lagstifta med goda syften får rakt motsatt verkan mot vad vi har tänkt oss.

Jag står alltså bakom utskottets bedömning och yrkar bifall till utskottets hemställan i dess helhet.

Anf. 27 EVA ZETTERBERG (v):

Herr talman! Jag är övertygad om att Bertil Fiskesjö och alla övriga ledamöter delar min upprördhet över den diskriminering som drabbar homosexuella i vårt samhälle. Det kanske inte behöver diskuteras mer, däremot hur vi skall gå till väga för att stävja den diskriminering som förekommer. Där har vi uppenbarligen olika åsikter.

Jag menar att det har funnits väldigt tydliga tecken på att den hets och det direkta fysiska våld som förekommer mot homosexuella i grunden yttrar sig på samma sätt och drabbar de homosexuella på samma sätt som diskriminering på grund av religion, rastillhörighet eller annat. Därför menar jag att en lagstiftning som kriminaliserar sådan hets också borde omfatta de homosexuella.

Jag tror att vi på allvar måste ta itu med dessa frågor i framtiden. Det är ofta samma grupper som står bakom våldet och diskrimineringen. Det behöver visas väldigt tydligt i svensk lagstiftning att detta är något som vi inte accepterar. Jag ser det som en fördel om vi skulle få in kriminalisering av hets mot homosexuella i brottsbalken och i tryckfrihetsförordningen. Detta är uppenbarligen en fråga som vi får diskutera mer framöver. Vi får se om ledamöter från andra partier kan hitta andra sätt att stävja sådan här hets och visa att vi inte accepterar diskriminering av de homosexuella.

Anf. 28 Tredje vice talman BERTIL FISKESJÖ (c):

Herr talman! Jag vill tillägga att utskottet har tagit mycket seriöst på denna fråga. Vi har inte så att säga glidit förbi den utan i utskottet diskuterat motionsförslagen mycket ingående. Vi har också redovisat de uppfattningar från homosexuella som vi har tagit del av. Det är på grundval av bl.a. sådan information som vi har stannat för det ställningstagande som vi gjort. Jag tycker att det är angeläget att understryka detta. Det är inte ett uttryck för något slags diskriminering av homosexuella eller en önskan att på något vis sanktionera någon typ av förföljelse av homosexuella. Det är väldigt viktigt att understryka detta.

Prot. 1993/94:11
20 oktober 1993

*Vissa yttrande-
frihetsfrågor*

*Massmedie-
frågor m.m.*

7 § Massmediefrågor m.m.

Föredrogs
konstitutionsutskottets betänkande
1993/94:KU3 Massmediefrågor m.m.

Anf. 29 CATARINA RÖNNUNG (s):

Herr talman! Tyvärr går debatterna om yttrandefrihet, KU2, och massmediefrågor, KU3, delvis in i varandra. Det hela kan verka en aning förvirrande för åhörarna.

Herr talman! Jag vill yrka bifall till den socialdemokratiska reservationen i detta betänkande vad avser reklam i radiomediet riktad till barn. Vi har redan framfört kritik mot detta vid två tidigare tillfällen, dels i samband med att beslut om privat lokalradio fattades, då vi för övrigt ansåg propositionen i dess helhet inte vara tjänlig som underlag för beslut i denna kammare, dels när regler för egensändningar av ljudradio i kabel infördes.

I propositionen om privat lokalradio nämns över huvud taget inte reklam riktad till barn. Propositionen skall läsas så, att eftersom reklam riktad till barn inte berörs, skall detta vara tillåtet. Det är ett nog så försåtligt sätt att skriva propositioner på.

Det finns ledamöter av denna kammare som anser att EG-direktivet och Europakonventionens regler för etermedier skall gälla i Sverige utan någon som helst inskränkning, trots att konventionen ger utrymme för varje land att göra inskränkningar i denna. Det är ju rent och skärt nonsens att – som Harriet Colliander gör – påstå att generella förbud är en orimlig inskränkning av informations- och yttrandefrihet och att detta inte hör hemma i ett öppet och demokratiskt samhälle. Det rör sig om enkla, banala säljbudskap på betald annonsplats.

I värsta fall kan reklam ha motsatt verkan mot att vidga yttrandefriheten. Reklam tar tid från program som mer förutsättningslöst debatterar och belyser företeelser från olika infallsvinklar. Den kan göra människor så mätta på och uttråkade av reklamjinglar att de stänger av sin TV och väljer att inte lyssna på en speciell lokalradiostation.

De borgerliga partierna struntar i att reklamen i det privatägda radiomediet riktar sig till barn, barn som kanske inte ens uppfattar eller kan skilja på vad som är konsumentupplysning och vad som är reklam. För oss är det självklart att reklam riktad till barn inte skall få förekomma, precis som det inte får förekomma i marksänd TV. Reglerna bör bli desamma i etermedierna.

Jag har svårt att förstå utskottsmajoritetens uppfattning i frågan. Tror ni att ni gör barnen och deras föräldrar en tjänst, eller är det den sakrosankta marknaden som ni månar om på barnens bekostnad? Om leksaksmarknaden i sig kan mycket sägas, liksom om de indoktrineringsmöjligheter modell USA som finns, speciellt när det gäller elektroniska spel av olika slag, men det är en debatt för sig.

Vår reservation utmynnar i att reklamens inverkan på barn skall utredas och att regeringen därefter skall återkomma till riksdagen.

I ett särskilt yttrande vill vi också betona att vi lägger stor vikt vid att ägar-koncentrationen i medierna motverkas. För oss är mångfalden, att så många åsikter som möjligt får komma till tals, av vitalt intresse för demokratin.

Här hemma har vi fattat beslut om att många lokala privatradiostationer skall inrättas. I Norge har det beslutats om att en rikstäckande reklamfinansierad privatradio skall få starta. Vem tror ni ägaren är? Jo, stormogulen i mediebranschen i egen hög person – åtminstone med svenska mått mätt – Jan Stenbeck.

Här hemma har vi socialdemokrater kritiserat att sändningstillstånden har auktionerats bort till högstbjudande, med andra ord att yttrandefrihet är detsamma som pengar. Från den statliga myndighetens sida skall inga som helst prioriteringar göras till förmån för mångfald och kvalitet. I den gamla arbetarstaden Norrköping ledde detta till att nydemokraternas starke man i fullmäktige fick det ena tillståndet. Det andra tillståndet gick också till honom genom ett bulvanköp.

Anf. 30 HARRIET COLLIANDER (nyd):

Herr talman! Till betänkandet om massmediefrågor har Ny demokrati fogat fem reservationer och ett särskilt yttrande. Reservationerna innebär att vi vill slopa fängelsestraff för sändning av radioprogram, vi vill sätta i gång regionala och lokala reklamfinansierade TV-sändningar, vi vill att reklamen i TV och radio bör tillåtas i enlighet med EG:s TV-direktiv, vi vill ha en översyn av public service-verksamheten och vi vill upphäva piratradiolagen. I det särskilda yttrandet ger vi till känna att vi i framtiden vill ha en rikstäckande reklamfinansierad radiokanal. Därtill har vi ytterligare åsikter som avviker från utskottsmajoritetens, men som inte har lett till några reservationer. Det gäller bl.a. en radio- och TV-ombudsman. När det gäller massmediefrågorna har jag i konstitutionsutskottet tillstyrkt ett antal motioner från andra partier än Ny demokrati. Det har jag gjort därför att jag anser att de ger uttryck för en god politik.

Innan jag övergår till att tala om reservationerna vill jag replikera Catarina Rönnung. Jag anser att Catarina Rönnung tillhör den kategori av politiker som har bitit sig fast vid det förgångna och den typ av politiker som tekniken springer förbi. Snart har vi satellitradiostationer och satellit-TV. Då kan man inte i den svenska lagstiftningen försöka att skydda medborgarna från det som sänds utifrån till Sverige. Jag menar att det inte kan accepteras att man med ett enda penndrag generellt kan förbjuda reklam i yttrandefrihetslagen. Det skulle alltså innebära att man tystade alla fria radiostationer. Det är höjden av odemokrati att resonera på det sättet. Jag anser att ett generellt förbud mot reklam inte kan accepteras, men det innebär självfallet inte att man inte skall förbjuda annonser som gör reklam för hälsovådliga varor osv. Det är inte det som det handlar om.

Jag övergår nu till reservationerna.

Det etermonopolistiska Sverige lever kvar i lagstiftningen på olika sätt. Det är en grundläggande fri- och rättighet att sända radioprogram, och då

Prot. 1993/94:11
20 oktober 1993

*Massmedie-
frågor m.m.*

framstår det som orimligt hårt att fängelsestraff skall ingå i straffskalan för olovlig radiosändning. Alltså: Ta bort påföljden fängelsestraff!

Piratradiolagen är också ett uttryck för att staten inte tålde konkurrens till sin monopolradio. Radio Nord och Radio Syd, som sände från internationellt vatten, skulle hindras från att fördärva svenska folket med musik och reklam. På svenskt initiativ antogs en internationell konvention som förbjöd sändning från havet och i luftrummet. Vi i Ny demokrati anser att Sverige än en gång kan ta ett initiativ, men då gäller det att upphäva konventionen och piratradiolagen. Jag begriper inte varför radio inte kan få sändas från båt. Är det den privata lokalradion som skall skyddas den här gången? Den kan inte skyddas. Tekniken har som vanligt sprungit förbi de politiker – av typ Catarina Rönning – som har bitit sig fast i det förgångna. Snart kommer vi att kunna lyssna till mängder av satellitradiostationer. De sänder utanför luftrummet, från atmosfären, och då kostar det inget.

Det gäller också att skydda den statliga televisionen från konkurrens och förhåla införandet av regionala och lokala reklamfinansierade TV-sändningar. Förutsättningar finns, så det är bara att sätta i gång omgående. Alltså: Sätt i gång!

Det finns ingen anledning till att den gamla monopolradion och monopol-TV:n skall sitta i orubbat bo och gödas med statliga reformpengar, med sponsorpengar och med pengar från TV 4, särskilt inte när man inte tar sitt public service-ansvar fullt ut. Jag tänker då främst på de två TV-kanalerna, som i konkurrens med TV 4 och TV 3 sänder frågesporter på bästa sändningstid och debatt- och kulturprogram när folk har gått och lagt sig.

Varför skall vi ha en statlig popradiostation? Hundratalet stationer kommer att sända pop utan att det kostar svenska folket något. Varför skall vi ha statliga lokalradiostationer när vi har de privata? Nej, här finns det utrymme för utförsäljning, effektivisering och besparing.

Avtalet mellan staten och Sveriges Radio löper ut 1996, och skall det ske några förändringar, måste man sätta i gång nu och fundera över hur den framtida public service-radion och TV:n skall se ut och hur den skall finansieras. Det kan som i dag inte vara rimligt att medborgarna skall betala skatt för innehav av TV-apparat. Det rimliga är att man får betala för innehållet i apparaten. Då skulle medborgarna slippa att jagas av TV-pejlarna från Kiruna. Det är mycket som behöver utredas, och därför: Sätt i gång nu!

När det gäller ägarkoncentrationen i massmedierna behöver denna utredas. Allt färre äger allt fler tidningar – det är en person som dominerar TV 3 och TV 4 – och lagstiftningen tycks inte hindra bulvanförhållanden inom den nya lokalradion. Då, Catarina Rönning, spelar det ingen roll om det är en nydemokrat som har förvärvat en radiostation genom en bulvan. Det är lika illa som om någon annan skulle ha gjort det.

Regeringen har erbjudit Sverige att bli första land i Europarådets länderexaminationer när det gäller ägarkoncentrationen i massmedierna. Ny demokrati avvaktar därför händelseutvecklingen. Vi anser att det är viktigt att något görs åt missförhållandena, därför att ökad konkurrens är av godo såväl för marknaden som för mångfalden i nyhetsförmedlingen.

Beträffande radio och TV har Ny demokrati också ett förslag till renodling av myndighetsroller när det gäller tillståndsgivning å ena sidan och gransk-

ning och beslut om sanktioner å andra sidan. En sådan delning av myndighetsuppgifter fick vi till stånd i den nya lokalradion, och det är på den här inslagna vägen som man skall fortsätta. En sådan delning är viktig från rätts-säkerhetssynpunkt.

Den myndighet som granskar och anhängiggör frågor om sanktioner och återkallande av tillstånd kallar vi i vår motion för Radio- och TV-ombudsman. Vi har inte gjort den här motionen till föremål för en reservation, därför att regeringen under våren kommer med en proposition om myndighetsorganisationen på medieområdet. En sak är dock helt klar: Något stort åsiktsverk för bild och ljud, liknande det som skisserades i en departementspromemoria för något år sedan, accepterar vi inte.

Herr talman! Med hänsyn till kammarens arbetsbelastning yrkar jag endast bifall till reservation 5 om en utredning av public service-verksamheten.

Anf. 31 CATARINA RÖNNUNG (s) replik:

Herr talman! Jag uppskattar att vi är på samma linje när det gäller detta med en utredning av ägarkoncentrationen i massmedierna. Dessutom uppskattar jag att Harriet Colliander, precis som jag, tycker att det är en dålig tingens ordning att hela Norrköping kan handhas av en privat lokalradioägare som har dels ett tillstånd som han har köpt själv, dels ett annat som han har köpt genom en bulvan.

Huruvida hela Norrköping i framtiden via detta medium kommer att få tillgång till Ny demokratis utspel vet jag inte direkt. Men så kan naturligtvis bli fallet.

Sedan tycker jag att Harriet Colliander skall tala litet tyst och låta bli att fälla omdömen om vad hon menar med detta med demokrati eller inte. Jag tycker nog att hennes parti, namnet till trots, inte har gått i spetsen för arbetet med att åstadkomma en vidgad demokrati. Under yttrandefrihetens täckmantel vill man alltså att det skall vara fritt fram för reklam av allehanda slag utan några som helst inskränkningar. Det är inte att gynna yttrandefriheten och demokratin i reell mening, utan det är att gynna marknadens, handlarnas och krämarnas intressen.

Anf. 32 HARRIET COLLIANDER (nyd) replik:

Herr talman! Jag tycker inte att vi behöver göra så väldigt stor affär av att någon från Ny demokrati genom ett bulvanförhållande eventuellt har köpt sig en extra lokalradiostation. Det är lika illa vem det än är som gör det. Den ståndpunkten har vi – det vill jag slå fast. Partiet som sådant har alltså inte något att göra med köp av några lokalradiostationer.

Yttrandefriheten är en hjärtefråga för Ny demokrati. Det är därför som vi har drivit frågan om lokalradion som vi har gjort. Det är därför vi vill ha nämnda delning av myndighetsfunktioner.

Yttrandefriheten är inte bara en täckmantel som vi gömmer oss bakom, utan den är, som sagt, en hjärtefråga för partiet. Så har det varit ända från begynnelsen. Är det något som vi vill åstadkomma i det här landet, så är det en fri radio, en fri television och full yttrandefrihet. I detta med att kunna ha en fri radio och en fri television ligger att man skall kunna finansiera en

Prot. 1993/94:11
20 oktober 1993

*Massmedie-
frågor m.m.*

sådan verksamhet utan skattemedel, utan pengar från staten. Däri ligger möjligheten till frihet.

Vi anser att principen om full yttrandefrihet, informationsfrihet och opinionsbildning är en fana som skall hållas högt.

Vi har inte samma uppfattning som Socialdemokraterna, nämligen att staten bäst vet vad människorna behöver. Vi tror i stället att människor kan klara sådant själva.

Anf. 33 CATARINA RÖNNUNG (s) replik:

Herr talman! Dessa medier blir ju fast i reklammarknadens garn. Vi har monopol i Sverige när det gäller public service-företagen, men staten är inte inblandad. Vår radio och television är alltså inte statsägd, vilket man ofta får för sig i debatterna.

Anf. 34 HENRIK S JÄRREL (m):

Herr talman! Vi som företräder Moderata samlingspartiet i utskottet ställer oss i princip bakom betänkandet. Men vi har ändå för ordningens skull – för vårt samvetes och för våra väljares skull, kan man kanske säga – fogat ett särskilt yttrande till det här betänkandet. Det går i huvudsak ut på följande:

Det är viktigt med en kvalitativt god, oberoende och proportionell radio och TV i allmänhetens tjänst. Public service-företagens omfattning, organisation och finansiering är dock inte en gång för alla given. Tvärtom måste radio och TV i allmänhetens tjänst fortlöpande anpassas till tidens anda, till den tekniska utvecklingen och inte minst till publikens krav och villkor. De nya möjligheter som tekniken ger, t.ex. satellitsändningstekniken, har skapat intresse för nya initiativ, alternativ och komplement till det vanliga public service-utbudet.

Mot bakgrund av att det under senare år vuxit fram nya alternativfinansierade radio- och TV-kanaler kan det finnas anledning att bl.a. från kostnadsynpunkt ifrågasätta behovet av två allmänfinansierade rikstäckande TV-kanaler och fyra sådana radiokanaler. Dessutom kan ifrågasättas rimligheten i att ålägga ett kommersiellt TV-företag, t.ex. TV 4, vissa programpolitiska public service-krav. Också systemet med fast och rörlig koncessionsavgift som går från ett privat reklamfinansierat TV-företag, som är fallet med TV 4, till de allmänfinansierade public service-företagen ter sig enligt vår mening som en tveksam ordning.

Det finns mycket som talar för att public service-verksamheten bör renodlas och finansieras genom skattemedel i stället för med mottagaravgiften som ändå kan betraktas som en skatt – en apparatskatt, som man ju måste betala vare sig man vill eller inte också för att se andra kanaler. Public service-verksamheten bör inte finansieras med reklammedel och inte heller bör kommersiella radio- och TV-kanaler åläggas en skyldighet att bidra till finansieringen av public service-verksamheten.

Systemet med avtal mellan regeringen och radio- och TV-företagen om sändningarnas innehåll är också en ordning som kan ifrågasättas. Vi menar att starka skäl talar för att det är fråga om sådana yttrandefrihetsbegränsningar som egentligen borde kräva lagstiftning. Nämnas kan att EG-direktivet om TV-sändningar till allmänheten också tycks kräva författningsregle-

ring i sådana frågor som i dag endast är avtalsreglerade. EG-direktivet ger för övrigt en fullt tillräcklig ram för reklamsändningar. Att härutöver i lagar och avtal begränsa reklamutrymmet ter sig helt onödigt.

Herr talman! Enligt vår mening är ovan redovisade frågeställningar och förslag till lösningar sådana som naturligen torde bli föremål för överväganden i god tid inför omförhandlingar beträffande de avtal som reglerar public service-företagens relation till staten. Det bör ske i god tid, eftersom avtalen löper ut 1996.

Anf. 35 Tredje vice talman BERTIL FISKESJÖ (c):

Herr talman! Först yrkar jag bifall till utskottets hemställan i dess helhet.

Många olika frågor behandlas i detta betänkande, men de har det gemensamt att det ganska nyligen har förekommit utredningar, förslag och beslut här i riksdagen på samtliga punkter. Många av de frågor som tagits upp i den tidigare debatten tål säkert att diskuteras. Men det kan vara lämpligt att invänta erfarenheterna av den verksamhet som nu bedrivs, och då delvis i nya former, innan riksdagen uttalar sig för förändringar. Det ser jag som ett starkt skäl för att låta det som nu gäller få fortsätta att gälla. Sedan får vi se vilka erfarenheterna blir.

Att det finns vissa problem på massmedieområdet vill jag inte förneka. Personligen ser jag ägarkoncentrationen som ett av de allvarligaste problemen. Den frågan tas upp i en del motioner och har också berörts här av tidigare talare. Men vi får ju en utredning som bl.a. skall se på dessa frågor. Med detta tycker jag att vi kan låta oss nöja.

Flera här har haft synpunkter på public service-företagen när det gäller organisation, struktur och villkor för verksamheten. Även här har vi nyligen bestämt hur det skall vara. Jag tycker att det skulle vara ganska konstigt att helt snabbt nu börja riva upp gällande regler igen. Jag vill tillägga att jag för min del uppskattar de här public service-företagen. Jag tycker helt enkelt att de är bra. Det bör man väl ha rätt att säga. Däremot tycker jag att de reklamföretag som vi har fått i vissa avseenden är väldigt dåliga. Det tycker jag också att man skall ha rätt att säga.

När jag personligen slår vakt om public service-företagen ser jag det som en vakthållning kring kvaliteten. Jag är alltså för en så långtgående frihet som möjligt och för att många olika sändare skall kunna göra sig gällande. Men vi bör ändå ha råd att slå vakt om både TV- och radiokanaler som på ett bredare och ett kvalitativt bättre sätt kan förmedla nyheter och se till att en seriös debatt hålls levande. Jag tycker att det är angeläget att säga detta efter alla angrepp mot public service-organisationen som förekommit.

Jag har också kunnat konstatera att det i länder där reklamfinansierad TV införts – och det gäller de flesta länder – har varit vanligt att behålla något eller några public service-företag. Åtminstone på helgerna är jag i Skåne, och jag kan då se på dansk TV. Där har man en public service-kanal och en reklamfinansierad kanal. Det råder inget tvivel om vilken av de båda kanalerna som har den högsta kvaliteten och de bästa sändningarna – om man nu skall försöka sig på att fälla värdeomdömen i de här sammanhangen.

Ännu en gång yrkar jag bifall till utskottets hemställan i dess helhet.

Prot. 1993/94:11
20 oktober 1993

*Massmedie-
frågor m.m.*

Anf. 36 CATARINA RÖNNUNG (s) replik:

Herr talman! Bertil Fiskesjö uttrycker sig en aning grumligt. Men han formulerar sig ganska vackert. Han gömmer sig dock bakom utredningar, förslag, beslut och ett slags "vänta och se"-modell när det gäller vad som komma skall. Därför har jag en rak fråga:

Tycker Bertil Fiskesjö att reklam riktad till barn i det privatägda radio-mediet är en god idé – ja eller nej?

Anf. 37 Tredje vice talman BERTIL FISKESJÖ (c) replik:

Herr talman! Jag kan gärna medge att jag inte är en av dem som klappat i händerna inför detta. Men vi får väl se hur det fungerar – detta sagt med hänvisning till vad jag uttalat tidigare, att vi får lära av erfarenheten. Det finns ju också restriktioner om vad denna reklam får innehålla och hur den skall vara utformad. Vi får hoppas att detta kommer att respekteras. Men det kan tänkas att vi får komma tillbaka till den här frågan.

En svårighet i sådana här sammanhang är alltid att avgränsa vad som är reklam riktad till barn och till familjen så att säga. Flingor t.ex. äter ju både vuxna och barn. Gör man reklam för flingor, är den då riktad till barn? Jag kan tänka mig att det kan vara svårt att göra klara distinktioner här. Jag vill alltså även här vänta och se.

Jag förstår inte varför Catarina Rönnung ironiserar över min hänvisning till att flera av de beslut som nu ifrågasatts har fattats av oss för så kort tid sedan att vi egentligen inte har någon erfarenhet av hur de fungerar. Låt oss därför samla på oss erfarenheter. Sedan står det riksdagen fritt att värdera gjorda erfarenheter och fatta fler beslut om det anses nyttigt.

Anf. 38 CATARINA RÖNNUNG (s) replik:

Herr talman! Bertil Fiskesjös senaste inlägg uttyder jag så, att han kanske inte är främmande för ett omtänkande, även om det kanske tar litet tid. Vi uppskattar alla som tänker om i riktning mot att man skall skydda barn mot reklampåverkan. Det är ju ganska ojust att utsätta barn för reklam, eftersom barn i allmänhet inte riktigt kan skilja på vad som är vanlig upplysning av en vuxen och vad som är direkta säljbudskap.

Även om det, som sagt, kan ta litet tid uppskattar vi att Bertil Fiskesjö måhända sällar sig till dem som är anhängare av ett förbud mot radioreklam riktad till barn.

Anf. 39 HARRIET COLLIANDER (nyd) replik:

Herr talman! Det är glädjande att också Bertil Fiskesjö är positiv till en utredning av ägarkoncentrationen. Såvitt jag förstår är det inte bestämt att det skall bli en utredning, utan Sverige har erbjudit sig att bli första land i den här länderexaminationen. Sedan är det upp till Europarådet att acceptera Sverige som första land eller inte.

Jag tycker att det är lovande för framtiden, om nu Sverige inte skulle komma med i den första vändan, att vi kan räkna med Centerpartiets stöd när det gäller nästa motion om ägarkoncentrationen. Vi har ju skrivit två sådana vid det här laget.

Delvis har vi en bra public service-verksamhet i vårt land. Men jag tycker

att den är orimligt stor. Det är inte rimligt att ha P 1, P 2, P 3 och lokalradion samt kanal 1 och 2, två TV-kanaler. Jag menar att man kan banta ner till en public service-TV-kanal och en eller två public service-radiostationer samt att reklam skulle kunna släppas in i TV 2. Det skulle vara en välgörande konkurrens med TV 3 och TV 4.

När jag säger att public service-företagen inte tar sitt ansvar fullt ut, menar jag – och då riktar jag kritik mot framför allt TV 1 och TV 2 – att man inte förstått sitt public service-ansvar och tagit det fullt ut, därför att man konkurrerar med TV 3 och TV 4 och sänder TV-sport och alla möjliga skräpprogram.

Sverige är ett avlångt land som är glesbefolkat. Vi har våra nationella scener. Vi har våra centralmuseer i Stockholm. Jag menar att man, när det gäller den här public service-verksamheten och det ansvar som man skall ta, skall sända evenemang från Stockholm, så att människor – åtminstone via TV och radio – i betydligt högre grad än som i dag är fallet kan ta del av det här skattefinansierade kulturutbudet.

Den här public service-verksamheten behöver alltså så att säga skärpa till sig. Den behöver också slimmas och effektiviseras. Här finns det pengar att spara.

Anf. 40 Tredje vice talman BERTIL FISKESJÖ (c) replik:

Herr talman! Jag blev kanske något konfunderad över Harriet Collianders senaste inlägg. Jag har tidigare uppfattat det som att hon talat helhjärtat och med entusiasm enbart för reklamfinansierad privatradio och privat-TV av olika slag.

Nu sjöng plötsligt även Harriet Colliander en liten lovsång till public service-kanalerna, noterade jag. Jag tycker att vi måste se till att dessa kanaler har en sådan finansiell bas att de verkligen kan leva upp till sitt ansvar. Det är klart att det kostar mycket mer att göra kvalificerade program, och att köpa kvalificerade program från utlandet kostar ju mycket mer än allt det strunt som sänds i reklamkanalerna. Det är ju så att säga billigt vara – både vad gäller priset och vad gäller innehållet.

Det finns en motsättning i Ny demokratis syn på mediefrågorna över huvud taget. Man talar om frihet åt alla håll och kanter – och det må väl vara bra – men samtidigt har man väckt en motion där man kräver auktorisation av journalister. Man vill tillsätta ett särskilt organ, ett auktorisationsinstitut, som skall utfärda några slags kvalificerade betyg åt dem som skall få verka i medierna. Det är ett mycket märkligt och egendomligt förslag, och det skulle nog vara ganska katastrofalt för friheten i medierna om det förslaget realiserades.

Anf. 41 HARRIET COLLIANDER (nyd) replik:

Herr talman! Mina lovord för public service-verksamheten är inte något hastigt påkommet. När vi kom in i riksdagen klargjorde vi Ny demokratis uppfattningar i etermediefrågor i en stor motion, vilken, som sagt var, med varm hand avstyrktes i de utskott där frågorna handlades. Det är alltså inga nya saker.

Beträffande Bertil Fiskesjös senaste inlägg, eller påhopp eller vad man

Prot. 1993/94:11
20 oktober 1993

*Massmedie-
frågor m.m.*

skall kalla det för, vill jag säga att jag inte vet om jag i en debatt skulle ta upp en motion, som jag inte har yrkat bifall till, för att använda den som tillhygge. Jag har aldrig uppfattat att det är så det går till här i riksdagen.

Anf. 42 CATARINA RÖNNUNG (s) replik:

Herr talman! Jag frågar Harriet Colliander: Vem skall sköta "krafset", som public service-kanalen inte skall sända, eftersom den skall ägna sig åt högtstående kulturprogram? Skall det vara de reklamfinansierade sändarna, vilkas yttrandefrihet Harriet Colliander i ett annat anförande ville vidga och stärka, som hon ville ge sitt hjärteblod för och som hon menade verkligen gav en skjuts åt vår demokrati? Skall de ta hand om "krafset", eller hur skall man förstå det här?

Anf. 43 HARRIET COLLIANDER (nyd) replik:

Herr talman! Jag har tidigare sagt att jag inte uppfattar det som att TV-kanalerna tar sitt public service-ansvar fullt ut. Det skall de göra, annars har vi faktiskt ingen anledning att ha dem kvar. Då kan alla bli reklamfinansierade TV-kanaler.

När jag säger "krafset" är det naturligtvis en personlig uppfattning, därför att jag har en uppfattning om vad jag anser kvalitet vara. Jag tycker inte att det är kvalitet att alla kanaler sänder frågesporter vid bästa sändningstid och sedan sänder samhällsdebatt- och kulturprogram när folk har gått och lagt sig. Jag tycker inte att det är acceptabla former. Det är inte så det skall vara. Engagerande kultur- och samhällsdebattprogram är faktiskt god konkurrens till frågesporter och annat. Jag tror faktiskt att en sådan kanal skulle få många tittare.

Anf. 44 CATARINA RÖNNUNG (s) replik:

Herr talman! Jag vill gärna betona att Sverige har den bästa public service-verksamheten i hela världen, näst BBC. Vi skall vara stolta över att vi har en så bra Sveriges Radio som vi har. Det avspeglar sig också i de mycket höga lyssnar- och tittarsiffror som Sveriges Radio får.

Jag vill ge Harriet Colliander rätt på en liten punkt: Det finns en viss lekstugementalitet som har smugit sig in i en del lördagsunderhållningsprogram, därför att man där försöker ta upp en viss konkurrens med övriga TV-medier. Det beklagar jag, även om man inte alltid kan sända högkulturella program. I uttrycket "public service" finns innebörden att man skall vända sig till en bred allmänhet. Men det finns för närvarande, om jag skall kritisera Sveriges Radio, en viss lekstugementalitet som jag tycker att man borde hålla sig för god för.

Anf. 45 HENRIK S JÄRREL (m):

Herr talman! Eftersom jag råkar ha lärorika yrkesmässiga år bakom mig i mediebranschens och televisionens underbara värld, kanske jag kan få inleda med några sakupplysningar till tredje vice talman Bertil Fiskesjö.

Han oroade sig för att det är dyrt att köpa utländska program, men jag kan trösta honom med att de i regel är mycket billigare än att göra egna. I synnerhet TV-dramatik – TV-teater – är något av det dyraste man kan åstad-

komma inom televisionens värld. Även nyheter kostar en hel del att producera. Det är ett av skälen till att även public service-televisionen producerar mycket av vad jag skulle vilja kalla för "televiserad radio", dvs. studioprogram där man sätter gubbar och gummor i en soffa eller i ett par stolar, med en mikrofon framför. Det kostar inte så mycket, men det fyller ut sändningstiden, och det är ju bra.

Man kan möjligen kritisera public service-verksamheten för att den i någon mån försöker ägna sig åt en programsättning som efterliknar de kommersiella kanalerna. Det gör man i akt och mening att om möjligt försöka få fler människor att titta på just public service-kanalerna, vilket i och för sig är ett vällovligt syfte. Men det kanske inte är det som är deras primära uppgift, i synnerhet inte som vi har fått alternerande eller alternativa aktörer på TV- och även radiomarknaden.

Herr talman! Det var egentligen inte i första hand därför jag begärde ordet. Det var för att kommentera något av vad Catarina Rönning anförde.

Det är alltid lika rörande att höra den socialdemokratiska omsorgen om människors väl och ve. Jag håller med Catarina Rönning om att vi skall skydda barnen från orimlig påverkan. Jag kan också upplysa om att både i EG-direktivet och i Internationella handelskammaren finns antagna normer för hur, var och när man skall få annonsera om t.ex. leksaker i samband med barnprogram. Dessa normer tillgodoser ganska väl tittarens/kundens intresse för att i etisk mening inte bli ohemult uppvaktad av reklamen. Jag anser att de skyddsvärda intressen som föreligger på det området är tillräckligt tillgodosedda.

Jag lyssnade till vad Catarina Rönning sade om den kommersiella radion, och jag kan hålla med om att man kan ha invändningar mot auktionsförfarandet. Vi tyckte ändå att det var den lämpligaste åtgärden för att utannonsera och utauktionera lediga frekvenser. Alternativet, att vi skulle göra programinnehållskontroller, hade nämligen varit värre. Vi skulle då vara tillbaka i regleringstänkandet, som jag har en känsla av att Catarina Rönning har litet svårt att frigöra sig ifrån, men som vi moderater och andra liberala krafter i regeringen gärna vill komma bort ifrån. Vi vill i större utsträckning överlåta åt lyssnaren/tittaren själv att avgöra vad han eller hon tycker är bäst.

Anf. 46 Tredje vice talman BERTIL FISKESJÖ (c):

Fru talman! Jag vet inte vad det var Henrik Järrel hade för avsikt att upplysa mig om. När jag hade lyssnat färdigt på hans anförande kunde jag konstatera att jag redan i förväg kände till allt som han berättade.

Anf. 47 CATARINA RÖNNUNG (s):

Fru talman! Henrik S Järrel tycker att det är rörande när jag slår vakt om människors väl och ve. Jag vill inte använda ordet rörande när han slår vakt om marknaden och reklamen.

I Henrik S Järrels anförande fanns dock en rörande passus om att man i alla fall borde skydda barnen. Men det gör ni inte – ni gör precis tvärtom. Utan ett enda ord för att förhindra detta har ni släppt fram reklam i privat lokalradio som riktar sig till barn. Ni har inte haft minsta farhåga för att barnen måhända inte kan skilja på reklam och konsumentupplysning eller för

att barn utsätts för en otillbörlig påtryckning i det fallet. Det är så dags nu att tala litet svepande om barnens väl och ve, men om det inte leder till konkreta resultat faller orden trots allt på hälleberget.

Anf. 48 HENRIK S JÄRREL (m):

Fru talman! Vår grundinställning är att det inte är i första hand radions och televisionens sak att vara förmyndare och barnvakter. Det är i första hand föräldrarnas och vårdnadshavarnas skyldighet. Det är nog en ganska rimlig ordning i det långa loppet – var och en kan ju inte få bevakning i sitt eget hem för att skyddas från allt som kan uppfattas som hotande.

Jag kan upplysa Catarina Rönnung om att barn och vuxna tyvärr inte heller alltid kan skyddas från otäcka krigsscener m.m. som förekommer i nyhetssändningarna. Det kan tyckas vara ett bekymmer, men det är ändå ett sätt att spegla verkligheten och nuets händelser, som stundtals är mycket grymma. Men hur skall vi komma ifrån denna redovisningsplikt, som kan vara nog så förfärande, ruggig, skrämmande och uppjagande som någonsin en tämligen beskedlig reklamsnutt om en leksaksbil eller något annat?

Till Bertil Fiskesjö vill jag bara säga att jag uppfattade ett av hans tidigare inlägg så, att han oroade sig en smula över att allt var så dyrt i public service-televisionen. Jag försökte då bara ge en upplysning om hur kostnaderna fördelar sig på olika programkategorier. Det var min avsikt.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 9 §.)

8 § Ordensväsendet

Föredrogs
konstitutionsutskottets betänkande
1993/94:KU4 Ordensväsendet.

Anf. 49 HENRIK S JÄRREL (m):

Fru talman! För ungefär ett år sedan stod jag här i talarstolen och talade varmt för att det behövs en översyn av vårt offentliga belöningssystem. Vid årets allmänna motionstid hade ytterligare ett antal motioner i samma ärende avgivits, vilka utskottet nu har haft att pröva.

Jag finner återigen att en minoritet – men en betydande sådan – i utskottet ställer sig bakom förslaget att en sådan utredning bör tillsättas av regeringen. Utskottsmajoriteten väljer att inte beträda den vägen, och det är litet synd. Det är en relativt hovsam önskan, nämligen att frågan blir föremål för en översyn.

Vi avskaffade ordensväsendet så till vida som att svenska medborgare inte längre kan tillerkännas ordnar, från 1975 och framåt, medan däremot utländska medborgare har full rätt att erhålla sådana svenska utmärkelser.

Det ligger en viss dubbelmoral i detta förhållande. Varför skulle just svenska medborgare vara undandragna denna möjlighet, medan däremot ut-

ländska medborgare skulle kunna tillerkännas den? Jag har svårt att förstå tankegångarna bakom majoritetens resonemang i detta fall.

Fru talman! Jag yrkar därför bifall till reservationen och avslag på utskottets hemställan.

Prot. 1993/94:11
20 oktober 1993

Ordensväsendet

Anf. 50 PEHR LÖFGREEN (m):

Fru talman! Det är mig självfallet främmande att vilja överdramatisera utskottsmajoritetens yrkande om avslag på min motion. Jag kan ha viss förståelse för argumentet att riksdagen i den ekonomiska kris som vi nu genomgår skall ägna sig åt verkligt centrala frågor, åt ärenden som kan bidra till att dra oss upp ur den internationella lågkonjunkturen.

Men samtidigt kan det med viss rätt göras gällande, att vi i ett läge som innebär reformstopp skulle kunna ägna uppmärksamhet åt att i lugn och ro, utan stora åthävor, rätta till beslut som tagits av våra företrädare och som uppenbart kommit till i stor hast, under trycket av en s.k. tidsanda av den sort som kommer och går.

Fru talman! Jag kan inte frigöra mig från intrycket att utskottsmajoriteten skjutit ifrån sig den litet mödosamma uppgiften att sätta sig in i ärendet. Argumenteringen för avslag på motionen är närmast identisk med resonemanget i den proposition från 1973 som i ett slag avskaffade den mer än 200-åriga traditionen att belöna medborgerliga insatser med tilldelande av någon av de kungliga ordnarna. I sammanhanget gjordes ont värre genom att ordensväsendet i viss utsträckning bibehölls, nämligen för utlänningar. Det är en ordning som väckt och väcker förvirring och undran i hela världen.

Fru talman! Såväl i reservationen till 1973 års regeringsförslag som i min motion fastslås med all önskvärd tydlighet att systemet med ordnar, som med något slags automatik och enligt en hierarkisk skala tilldelades offentliga befattningshavare, överlevt sig självt och borde avskaffas. Samtidigt fastslogs det legitima behovet av belöningar för framstående medborgerlig förtjänst och att detta behov bättre kunde tillgodoses genom selektivt och återhållsamt utdelande, under statlig medverkan, av traditionella ordnar med månghundraårig tradition och härav följande prestige.

Behovet av ett allmänt belöningsväsende har klart framgått av det ökade utnyttjandet efter 1970-talets mitt av H.M. Konungens Medalj, som utdelas i skilda grader utan statlig medverkan. Denna medalj har kommit att vinna stor uppskattning, men det rimmar illa med andan i 1973 års ordensreform att en statlig belöning – låt vara i Konungens namn – ersatts av en hovmedalj.

Fru talman! Jag beklagar att utskottsmajoriteten inte på någon punkt framfört någon synpunkt på de i motionen framförda yrkandena utan nöjt sig med ett återuppreparande av de 1973 framförda ståndpunkterna, som nu är starkt föråldrade. I all synnerhet finns det skäl att efterlysa en seriös diskussion om det märkliga förhållandet att ordnar kan tilldelas utlänningar men icke svenskar.

Fru talman! Jag yrkar, med hänvisning till vad som sagts, bifall till reservationernas yrkande.

Anf. 51 CATARINA RÖNNUNG (s):

Fru talman! Jag yrkar bifall till utskottets majoritetsförslag.

En gammal gengångare spökar här i kammaren – ordensväsendet och en

propå om att detta skall utredas. Jag drar mig inte det minsta för att upprepa de argument mot en utredning som jag redan har framfört, eftersom reserverna upprepar sina och inte tar några nya djärva grepp på ämnet.

Moderater, folkpartister, nydemokrater och kds:are anser att det finns fog för att på nytt införa ordenssystemet. Det avskaffades 1975. Så här uttalar sig reservanterna: "Under den tid som därefter" – alltså efter 1975 – "förflutit har de argument som låg till grund för reformen förlorat mycket av sin tyngd, medan betydelsen av de historiska traditionerna fått en starkare betoning. Det har framkommit behov av ett mer nyanserat offentligt belöningssystem – –". Vilka behov? För vem? Detta är bara lösa och luddiga påståenden, fru talman.

Jag anser att Sverige har varit mer modernt och framsynt än övriga länder och avskaffat en del av de nådevedermälen som för det mesta följer med i den statliga befordringsgången. Traditioner är inte av godo enbart därför att de är historiska – långt därifrån. En evig företeelse som löper genom historien är naturligtvis den mänskliga fåfängan – omöjlig att utrota, förvisso, men kanske möjlig att stävja i en modern demokrati.

Den som vill få en annan infallsvinkel på ordensväsendet vill jag varmt rekommendera en essä i ämnet av Ingemar Hedenius. Den återfinns i samlingen *Den oanständiga anständigheten*. Den som uppskattar satir över brackighet utlovar jag stort utbyte av texten.

Anf. 52 HENRIK S JÄRREL (m) replik:

Fru talman! Vi förde ju den här debatten för ett år sedan, och det är i stort sett med en druckens envishet som vi alla upprepar våra argument. Det finns inte så mycket nytt under solen att anföra.

Socialdemokraterna kan tydligen "köpa" det faktum att utländska medborgare kan erhålla en svensk orden men vill inte medverka till att man skall kunna tilldela en svensk medborgare en orden. I den diskrepansen ligger en inkonsekvens som vi skulle vilja rätta till.

Vi skulle också vilja komma ifrån den ordning som Catarina Rönnung själv berörde, nämligen att man efter ett visst antal tjänsteår automatiskt har gjort sig förtjänt av en orden. Enligt vårt synsätt skulle en orden efter noggrann prövning tilldelas den som verkligen har gjort en samhällelig och gagnelig gärning. Man skulle t.o.m. kunna tänka sig att vederbörande själv fick betala den men att den utfärdades i kunglig majestäts namn. Det är inte alldeles uteslutet. Det behöver egentligen inte belasta statskassan.

Vi är i behov av goda individuella insatser i vårt samhälle, och det är man i andra samhällen också. Det kostar inte mycket att visa uppskattning för att människor på ett eller annat sätt gör en god insats för det allmänna. Det är det ett nyanserat, moderniserat belöningssystem skulle syfta till. Jag tycker inte att man skall krångla till det här och göra det märkvärdigare än så.

I gamla socialistiska stater – som kanske i viss mån står Catarina Rönnung närmare än mig – har man i långa tider dekorerat bröstet till julgransliknande historier. Där har man verkligen använt sig av belöningssystem av det här slaget.

Anf. 53 CATARINA RÖNNUNG (s) replik:

Fru talman! Jag tycker kanske inte att vi skall återinföra svenska "julgranar". Jag vill minnas att överbefälhavare Thörnell en gång i tiden ansåg att det var så roligt att komma till riksdagens högtidliga öppnande just för att han då fick klä ut sig till julgran, som han brukade säga. Det är väl kanske inte något att ta efter.

Naturligtvis ligger det en viss dubbelmoral och ett visst hyckleri i att Sverige ger ordnar till utländska medborgare, men jag kan faktiskt svälja att vi gör det; jag skulle i och för sig inte ha någonting emot att avskaffa den ordningen, men om nu Sverige gör det och därmed följer en viss internationell praxis, så må det vara hänt. Däremot tycker jag att vi skall avstå från att återinföra den något mossiga institution som Henrik Järrel månar om – ordensväsendet.

Jag är ganska ofta ute i sammanhang som inte är partipolitiska och talar om KU:s göranden och låtanden, eftersom det intresserar folk. Jag talar ibland för övervägande borgerliga åhörare. När jag har talat om KU brukar jag lägga till: Och så skall vi ju snart besluta om att avslå en reservation där alla borgerliga partier utom Centern ställer upp för att man skall utreda om ordensväsendet skall införas på nytt. Då säger åhörarna: Du skämtar väl? Du skojar, du driver med oss? – Jag talar om detta för att ni skall veta att ni kanske inte har något enormt gehör hos era väljare för att ordensväsendet skall återinföras.

Anf. 54 HENRIK S JÄRREL (m) replik:

Fru talman! Jag talar inte i första hand för väljarna, Catarina Rönnung. Jag talar för svenska folket. Det är visserligen väljarna, men det är inte bara våra väljare – gubevars; det vore i och för sig bra i vissa stycken.

Jag är tacksam för att jag från Catarina Rönnung får kvitto på att man i det socialdemokratiska partiet gärna sväljer inkonsekvenser. Det fick vi nyss veta, och det var ju bra – det kan ju då gälla även andra områden.

Om nu Catarina Rönnung tycker att det är en internationell praxis att man kan tillerkänna utländska medborgare ordnar men inte de egna medborgarna, har jag den smärtsamma plikten påpeka att många andra europeiska länder – dess värre, från Catarina Rönnungs synpunkt sett – tillerkänner sina egna medborgare rätten att erhålla inhemska ordnar.

Anf. 55 LEIF BERGDAHL (nyd):

Fru talman! När Gustaf Mannerheim år 1919 blev statschef i Finland med titeln riksföreståndare var en av hans första åtgärder att införa ett ordenssystem. Denna man – som är den ende person i världshistorien som räddat sitt land fem gånger och som har börjat röna alltmer uppskattning i breda lager i Finland, i varje fall bland nästan samtliga historiker – förstod att detta var ett bra och billigt sätt att belöna medborgarna.

Sverige är enligt vad jag vet det enda civiliserade land som inte har ordnar och – det vill jag också säga – det enda civiliserade land som inte har betyg förrän i klass 8 i grundskolan. Det är ganska märkligt.

Då frågar man sig: När blev det så här? Jo, under 70-talet, under den tid då Olof Palme dominerade det socialdemokratiska partiet. Socialdemokratiska

partier i andra länder har kunnat acceptera ordnar; om socialdemokraterna får det själva tycker de att det är bra.

Nyligen träffade jag ordföranden för en av våra största folkrörelser. Han uppgav att det var ganska så pinsamt att gå på banketter ute i Europa. När han var den ende som inte hade ordnar på bröstet undrade folk om han hade gjort något fel eller om han hade råkat i vanrykte. Det kan alltså leda till en del komplikationer.

År 1959 hade Socialdemokraterna en framgångsrik affischkampanj inför ATP-valet. Ni kommer kanske alla ihåg affischen där det stod: Gärna medalj – men först en rejäl pension. Den affischen har för övrigt själv fått medalj nu på senare tid; det är enligt bedömare den bästa politiska affisch som har gjorts i Sverige.

Det här med medalj var naturligt för de gamla socialdemokraterna – jag tänker på Branting, Per-Albin Hansson och även Tage Erlander. Men på 70-talet skedde det en kulturrevolution inom partiet.

Jag skall också kommentera Hedenius artikel. Det är mycket länge sedan jag läste den. Jag vill minnas att Hedenius själv var oerhört negativ till ordensväsendet. Han hade rätt i mycket, men han angav också att han efter sin titel i universitetskatalogen i stället för RVO och liknande ordenstitlar ville ha VOPS. Det betyder: vägrar orden av personliga skäl.

De som inte vill ha ordnar kan ju tacka nej, men de som önskar sådana får gärna ta emot dem. Jag har sett många exempel på att människor, från Sveriges breda lager, 20–40 år efter det att de har fått en orden fortfarande talar om det med stolthet. Detta är betydligt billigare än de fallskärmsavtal som finns i dag.

(Applåder)

Anf. 56 CATARINA RÖNNUNG (s):

Fru talman! Att tala om vad som hände 1919, att Gustaf Mannerheim införde ordensväsendet i Finland, är inte relevant för den här debatten. Vi befinner ju oss i Sverige 1993.

I Sverige har man på ett framsynt och bra sätt faktiskt avskaffat ordensväsendet. Man tycker att det är en förlegad gammal klassymbol. Att man kunde använda sitt sunda förnuft och inte ville ha ordnar i landet behöver inte förknippas med att det på 1970-talet var någon kulturrevolution à la Mao i Kina.

Socialdemokraterna får också stöd av Centerpartiet, som i den här frågan visar sig ha en framsynt och klok uppfattning.

Anf. 57 LEIF BERGDAHL (nyd):

Fru talman! Det här sättet att resonera är typiskt. Socialdemokraterna säger: Det är bara vi som vet hur det skall vara. Alla andra länder i världen har fel. Det är bara vi socialdemokrater som kan det här med betyg, ordnar, skolan osv. Alla andra har fel, även alla andra socialdemokratiska partier i världen.

Det finns inte ett enda socialdemokratiskt parti utom det svenska som har velat avskaffa ordensväsendet. Jag tycker att ni skall börja tänka om och läsa

litet mer om vad Branting och Per-Albin tyckte. Ni kanske även borde läsa Tage Erlanders memoarer.

Tack!

Prot. 1993/94:11
20 oktober 1993

Ordningslag m.m.

Anf. 58 INGVAR SVENSSON (kds):

Fru talman! Jag vill bara upplysa kammaren om att Catarina Rönnung felinformerar sina och andras väljare när hon påstår att det finns en reservation om att ordensväsendet skall återinföras. Det handlar faktiskt om en utredning av det offentliga belöningssystemet.

Anf. 59 CATARINA RÖNNUNG (s):

Fru talman! Jag ber om ursäkt. Jag brukar säga att det är en utredning som vill att ordensväsendet skall införas. Det är bra att jag får det här påpekandet, men jag kan upplysa om att borgerliga väljare även studsar inför detta.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut fattades efter 9 §.)

9 § Ordningslag m.m.

Föredrogs

justitieutskottets betänkande

1993/94:JuU1 Ordningslag m.m. (prop. 1992/93:210).

Anf. 60 JAN JENNEHAG (v):

Fru talman! Jag yrkar bifall till Berith Erikssons meningsyttring till betänkandet.

Anf. 61 KJELL ELDENSJÖ (kds):

Fru talman! I betänkande 1993/94:JuU1 som vi nu diskuterar behandlar justitieutskottet regeringens proposition om en ny ordningslag och förslag till ändringar i viss annan lagstiftning. Den nya ordningslagen skall ersätta allmänna ordningsstadgan och lagen om allmänna sammankomster.

I propositionen framhålls att syftet med den nya lagen dels är att anpassa allmänna ordningsstadgans föreskrifter till regeringsformens bestämmelser om normgivningsmakten, dels är att hålla samman de grundläggande ordnings- och säkerhetsföreskrifterna.

Justitieutskottet har i betänkandet enhälligt tillstyrkt regeringsförslaget. I betänkandet uttalar utskottet att regeringsförslaget innebär dels att de konstitutionella aspekterna på ordningslagstiftningen får en lösning, dels att ordningslagstiftningen anpassas till dagens behov och krav när det gäller såväl lagstiftningens innehåll som dess tekniska utformning.

Tilläggsas bör också att justitieutskottet föreslår att ikraftträdandet av ordningslagen och övergångsbestämmelser senareläggs tre månader för att man skall hinna med de förändringar som behövs.

Såväl konstitutionsutskottet som kulturutskottet har tillstyrkt propositionens förslag.

Fru talman! Jag tänkte inte göra någon större utläggning om betänkandet, eftersom det är ett enigt utskott som står bakom detsamma. Jag vill i stället yrka bifall till hemställan i dess helhet.

Jag vill emellertid ta upp en fråga som rör den meningsyttring som Berith Eriksson har avgett.

I en av motionerna föreslås det att maxstraffet för överträdelse av förbudet mot offentliga pornografiska föreställningar höjs till fängelse i två år. Ett huvudsyfte med förbudet är att motverka förekomsten av prostitution.

Det finns väl inga tvivel om att vi är många som delar motionärernas oro över att sexklubsverksamheten fortsätter trots kriminaliseringen. Att prostitution förekommer i dessa sammanhang ökar naturligtvis oron.

Denna verksamhet, då kvinnor framställs och exploateras som enbart sexobjekt, ger uttryck för en kvinnoförnedrande människosyn som jag för egen del känner stark avsmak för. Men frågan är ändå om det är strängare straff eller om det är andra åtgärder som i första hand behövs för att man skall komma till rätta med problemet.

Justitieutskottet, som är enhälligt i sitt uttalande i betänkandet, påpekar att det är polisens och åklagarnas skyldighet att övervaka efterlevnaden av förbudet. Men utskottet menar också att det krävs olika insatser med social inriktning i syfte att förhindra att unga människor vistas i olämpliga miljöer.

Enligt min mening kan vi inte heller frånta föräldrar och skola ett mycket stort ansvar för att barn och ungdom ges sådan uppfostran, sådana etiska regler och sådan människosyn att de inte känner för att ställa upp i den här typen av verksamheter.

Utskottet påpekar att en prostitutionsutredning pågår. Den skall bl.a. göra en kartläggning av prostitutionens omfattning och överväga om prostitution bör kriminaliseras.

Fram till dess att denna utredning har avgett sitt betänkande, senast vid utgången av år 1994, finns det skäl att avstå från påföljdsförändringar vad gäller sexklubsverksamheten. Till sin natur kan ju den verksamheten anses ligga mycket nära prostitutionsproblematiken.

Anf. 62 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp):

Fru talman! I detta betänkande behandlas en av de motioner som jag väckte under den allmänna motionstiden. Den motionen går ut på att det skall vara förbjudet att bära mask vid allmän demonstration.

Jag tänker göra en liten demonstration genom att nu ta på mig en mask.

Jag tycker inte att man skall se ut som jag nu gör när man demonstrerar i ett fritt land som Sverige. Man skall inte klä sig så här när man är med i en öppen demonstration i ett land som har yttrandefrihet och tryckfrihet. Om man gör det har man något annat syfte.

Nu vill polisen att det skall vara förbjudet att bära mask i en demonstration. Det är troligt att man bär mask för att man vill gömma sin identitet. Man kanske kastar sten eller slår människor med påkar. Om man bär mask kan polisen inte identifiera vem som har gjort det. Detta är inte värdigt ett svenskt demokratiskt samhälle. Jag tycker därför, fru talman, att man skall

ha öppet visir när man demonstrerar. Man skall stå för vad man säger. Det går min motion ut på.

Nu har justitieutskottet sagt nej till det här. Man har avstyrkt motionen.

Jag tänkte bara litet kort ange motionens innehåll. Jag skrev följande i januari:

"Att demonstrera för att ge uttryck för kritik, krav, protest, åsikt etc. är en grundlagsfäst rättighet. Det är bra och vi skall vara rädda om och värna demonstrationsfriheten. Fria medborgare i ett demokratiskt samhälle skall öppet kunna manifesteras sina åsikter genom demonstrationer och då kunna påräkna polisens skydd.

Det förekommer dock att demonstranter söker dölja sin identitet genom att vid demonstration bära stickade huvor, masker eller liknande. Detta strider enligt mitt förmenande mot hela demonstrationsidén. Man kan på goda grunder misstänka att den som bär "rånarhuva" vid demonstration är ute i helt andra syften än att fredligt demonstrera för sina åsikter. Varför skulle man annars vilja dölja sitt ansikte? Därför bör demonstrationstillstånd förernas med villkor att deltagarna uppträder öppet, utan maskering."

Det här har inte justitieutskottet bemött. Man har bara talat väl om demonstrationsrätten. I det fallet har jag naturligtvis aldrig haft någon annan synpunkt. Det gäller i stället möjligheten för polisen att vidta åtgärder så att människor inte uppträder i rånarhuvor och är anonyma.

Jag yrkar bifall till min motion Ju840 under punkt 7 och avslag på justitieutskottets yttrande i denna punkt.

Anf. 63 WIGGO KOMSTEDT (m):

Fru talman! Jag skall inte yrka bifall till min motion, vilket jag i och för sig skulle ha lust med. Jag är fruktansvärt trött på det smällande som äger rum en månad före nyår och minst en månad efter nyår och som skrämmar livet ur både människor och djur. Utskottet har avstyrkt mitt förslag.

Jag vill fråga utskottet om skrivningen på s. 16, näst sista stycket: "I förslaget till ny ordningslag föreslås att böter skall utgöra normalpåföljden vid överträdelse av bestämmelserna i 3 kap. ordningslagen. Undantag härifrån bör, enligt förslaget, göras för den som använder pyrotekniska varor utan polisens tillstånd där sådant krävs. Enligt departementschefen är det fullt tillräckligt med penningböter som påföljd för överträdelse av det slaget."

Man föreslår böter som normalpåföljd. Undantag från böter kan göras om man använder pyrotekniska varor utan polisens tillstånd. Är det någon mer än utskottet som kan förstå vad som menas? Det är motsägelsefullt. Böter är påföljden, men man behöver inte bli bötfälld om man gör det här utan att ha polisens tillstånd. Jag skulle gärna vilja att utskottet förklarar vad som menas. Förhoppningsvis menar man väl något annat, något som är bra. Men det går inte för vanliga människor att uttyda det.

Anf. 64 KJELL ELDENSJÖ (kds):

Fru talman! Motionskravet från Karl-Göran Biörsmark angående förbud att använda mask vid demonstration kan naturligtvis synas vara ett relevant krav. Skall man ha rätt att demonstrera skall man våga stå för sina åsikter och visa sitt ansikte, kan man tycka.

Vi måste ändå komma ihåg att den yttrande-, mötes- och demonstrationsfrihet som vi har i vårt land och som man saknar i många andra länder är något mycket värdefullt som vi säkert alla vill slå vakt om. Därför måste vi vara mycket försiktiga med att begränsa de s.k. opinionsfriheterna.

Justitieutskottet har inte funnit att något av de kriterier är uppfyllt som krävs för att en begränsning enligt motionsönskemålet skall kunna göras. Försiktighetsprincipen har fått gälla. Därför har ett enigt utskott också avstyrkt bifall till motionen.

Wiggo Komstedt undrade över böter för användande av pyrotekniska attiraljer. Jag förstår det så att kapitel 3 innehåller flera paragrafer. Böter kan förekomma, dvs. dags- eller penningböter. Men just för den här typen av enklare pyrotekniska artiklar är det fråga om penningböter, enligt justitieministern.

Anf. 65 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp):

Fru talman! Kjell Eldensjö talar väl om rätten att demonstrera och demonstrationsfrihet. Jag är den siste att förneka människor rätten att demonstrera. Jag poängterar att man inte skall göra det dolt och gömma sig bakom en mask. Då står man inte för det som man egentligen går ut och demonstrerar för. Det tycker jag är en otäck utveckling i det svenska samhället och i det öppna demokratiska samhället. Att människor skall gå och demonstrera och gömma sig för tankarna till Ku Klux Klans demonstrationer.

Vi vet hur svårt polisen har det i demonstrationer där deltagarna gömmer sig bakom masker och med stenar och andra tillhyggen slår sönder fönsterrutor och även människor. Man kan inte identifiera de maskerade demonstranterna. Jag menar att polisen skall få möjlighet, vilket de så gärna själva vill, att när de ger tillstånd till en demonstration poängtera att demonstrationen skall ske utan att deltagarna gömmer sin identitet bakom en mask. I Tyskland finns denna möjlighet. Där har man en sådan lag. Varför skulle inte Sverige kunna ha det? Jag yrkar bifall till min motion Ju840.

Anf. 66 KJELL ELDENSJÖ (kds):

Fru talman! Jag kan ha förståelse för Karl-Göran Biörsmarks inställning. Justitieutskottet har dock övervägt frågan noga. Man har kommit fram till att man inte skall vidta några förändringar. Om man börjar genomföra en sådan här förändring kanske man kommer att få genomföra nya förändringar. Det kan t.ex. bli så att människor klär ut sig på ett visst sätt och därigenom döljer sin identitet. Då kan vi få en utveckling som vi inte önskar när det gäller demonstrations- och opinionsyttringsfriheten.

Anf. 67 WIGGO KOMSTEDT (m):

Fru talman! Jag blev inte mycket klokare av den förklaringen som utskottstaletsmannen försökte ge. Det är möjligt att man skall använda sig av en sådan här form av skrivning i ett utskottsbetänkande. Jag har ambitionen att de beslut som fattas i denna kammare och som gäller svenska folket skall kunna förstås.

Om man menar böter och skiljer på böter och penningböter, bör man i så fall skriva ut detta. Jag tror inte ens att justitieutskottets ledamöter på ett

torgmöte skulle kunna förklara vad de menar om de skriver på det här sättet. Om det är skillnad på de olika bötespåföljderna får skrivningen inte vara så motsägelsefull som den jag har citerat. Ni borde faktiskt förklara vad ni menar.

Prot. 1993/94:11
20 oktober 1993

Ordningslag m.m.

Anf. 68 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp):

Fru talman! Nu säger Kjell Eldensjö att han mycket väl förstår min argumentering och att han har stor förståelse för mina synpunkter. Varför går han då inte in i debatten om de frågor jag tar upp i min motion. Utskottet har inte kommit med något bemötande i sak. Man har bara rapat upp demonstrationsfriheten, rätten att demonstrera m.m. Det är inte detta det är fråga om. Det här stöder vi alla.

Man har inte gått in på problemen, nämligen den maskering som demonstranterna använder för att gömma sin identitet. Det har man inte tagit upp i betänkandet. Det tycker jag är svagt. Man borde ha sett på frågan mera seriöst. Man har bara yrkat avslag på motioner i den allmänna motionsfloden i parti och minut. Även den här motionen har följt med. Det här är ett problem som är för allvarligt för att behandlas på det sättet. Utskottet borde överväga frågan noga. Det finns, som sagt, exempel att hämta ifrån andra länder. Tyskland har en sådan här lagstiftning.

Anf. 69 KJELL ELDENSJÖ (kds):

Fru talman! Till Wiggo Komstedt har jag inget annat att säga än att det är möjligt att skrivningen kunde ha varit klarare. Den förklaring jag gjorde förut är den som gäller.

När det gäller Karl-Göran Biörsmarks förslag har jag sagt vad som är utskottets mening. Jag har inget ytterligare att tillägga i denna fråga.

Anf. 70 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp):

Fru talman! Jag vill bara göra ett litet tillägg till er som har lyssnat på den här diskussionen. Tänk på hur ni trycker på knappen när jag nu yrkar bifall till min motion Ju840. Stöd gärna den motionen.

Överläggningen var härmed avslutad.

Beslut

KU1 Olaga våldsskildring m.m.

Kammaren biföll utskottets hemställan.

KU2 Vissa yttrandefrihetsfrågor

Mom. 2 (yttrandefrihetsgrundlagens reklamregel)

1. utskottet

2. res. 1 (nyd)

Ställdes res. 1 mot utskottet

Kammaren biföll utskottets hemställan med acklamation.

Mom. 3 (åsiktsreklam)

1. utskottet

2. res. 2 (s)

Votering:

154 för utskottet

120 för res. 2

1 avstod

74 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 1 v, 69 m, 22 c, 22 fp, 19 kds, 20 nyd, 1 -

För res. 2: 111 s, 8 v, 1 -

Avstod: 1 kds

Frånvarande: 27 s, 5 v, 11 m, 9 c, 11 fp, 6 kds, 3 nyd, 2 -

Mom. 4 (rätt till genmäle i massmedierna)

1. utskottet

2. res. 3 (nyd)

Votering:

254 för utskottet

23 för res. 3

72 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 111 s, 8 v, 70 m, 22 c, 21 fp, 21 kds, 1 -

För res. 3: 1 v, 1 fp, 20 nyd, 1 -

Frånvarande: 27 s, 5 v, 10 m, 9 c, 11 fp, 5 kds, 3 nyd, 2 -

Mom. 7 (kriminalisering av hets mot homosexuella)

1. utskottet

2. men. (v)

Votering:

263 för utskottet

13 för men.

1 avstod

72 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 109 s, 70 m, 20 c, 22 fp, 21 kds, 19 nyd, 2 -

För men.: 1 s, 9 v, 2 c, 1 nyd

Avstod: 1 s

Frånvarande: 27 s, 5 v, 10 m, 9 c, 11 fp, 5 kds, 3 nyd, 2 -

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

KU3 Massmediefrågor m.m.

Prot. 1993/94:11

20 oktober 1993

Mom. 4 (reklam)

1. utskottet

2. res. 3 (s)

3. res. 4 (nyd)

Förberedande votering:

124 för res. 3

21 för res. 4

132 avstod

72 frånvarande

Huvudvotering:

136 för utskottet

122 för res. 3

19 avstod

72 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 70 m, 22 c, 21 fp, 21 kds, 1 nyd, 1 -

För res. 3: 111 s, 9 v, 1 fp, 1 -

Avstod: 19 nyd

Frånvarande: 27 s, 5 v, 10 m, 9 c, 11 fp, 5 kds, 3 nyd, 2 -

Mom. 5 (public service-verksamheten m.m.)

1. utskottet

2. res. 5 (nyd)

Votering:

255 för utskottet

21 för res. 5

1 avstod

72 frånvarande

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 111 s, 9 v, 70 m, 22 c, 21 fp, 21 kds, 1 -

För res. 5: 20 nyd, 1 -

Avstod: 1 fp

Frånvarande: 27 s, 5 v, 10 m, 9 c, 11 fp, 5 kds, 3 nyd, 2 -

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

KU4 Ordensväsendet

1. utskottet

2. res. (m, fp, kds, nyd)

Votering:

149 för utskottet

115 för res.

8 avstod från att rösta

77 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 109 s, 9 v, 19 c, 10 fp, 2 kds

För res.: 69 m, 2 c, 9 fp, 15 kds, 18 nyd, 2 -

Avstod: 1 m, 1 c, 2 fp, 4 kds

Frånvarande: 29 s, 5 v, 10 m, 9 c, 12 fp, 5 kds, 5 nyd, 2 -

JuU1 Ordningslag m.m.

Mom. 5 (pornografiska föreställningar)

1. utskottet

2. men. (v)

Votering:

263 för utskottet

11 för men.

75 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 109 s, 69 m, 22 c, 20 fp, 21 kds, 20 nyd, 2 -

För men.: 1 s, 9 v, 1 fp

Frånvarande: 28 s, 5 v, 11 m, 9 c, 12 fp, 5 kds, 3 nyd, 2 -

Mom. 7 (maskerade demonstranter)

Yrkanden:

1. utskottet

2. mot. Ju840 (fp)

Votering:

216 för utskottet

45 för mot. Ju840

14 avstod

74 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 104 s, 8 v, 65 m, 16 c, 7 fp, 13 kds, 2 nyd, 1 -

För mot. Ju840: 2 s, 4 m, 4 c, 14 fp, 5 kds, 16 nyd

Avstod: 4 s, 1 v, 2 c, 1 fp, 3 kds, 2 nyd, 1 -

Frånvarande: 28 s, 5 v, 11 m, 9 c, 11 fp, 5 kds, 3 nyd, 2 -

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Anmälades att följande interpellationer framställdes

den 19 oktober

1993/94:30 av *Widar Andersson* (s) till statsministern om privatisering av offentlig verksamhet:

Privatisering av offentliga verksamheter är en bärande linje i regeringens politik. Ett alltmer uppmärksammat problem med denna ideologiska inriktning är dock att den privata sektorns kultur och moral på många sätt är helt annorlunda än den offentliga sektorns.

I regeringsförklaringen i allmänhet och i det "linjetal" med rubriken Det liberala systemskiftet, som statsministern höll den 13 oktober 1993, i synnerhet, framträder regeringens vilja att fortsätta att utveckla denna privatisering.

Mot denna bakgrund vill jag ställa följande frågor till statsministern:

Skall det i Sverige finnas klara gränser mellan den kommersiella och den offentliga sfären?

Vilka risker finns inbyggda i dagens utveckling med en alltmer kommersialiserad infrastruktur – posten, den nya informationsteknologin, utbildningsväsendet?

Är utvecklingen på väg åt rätt håll när många politiker och tjänstemän i den offentliga sfären talar om grundskoleelever som kunder och skolor som resultatenheter?

Vilka problem uppkommer när den kommersiella moralen (köp-och-sälj-system) inplanteras i t.ex. offentlig sjukvård? Skapar inte regeringen därmed förutsättningar för "moraliska hybrider" med mycket oklara styrsystem och uppgifter?

1993/94:31 av *Charlotte Cederschiöld* (m) till statsrådet Bo Lundgren om åtgärder för utlandssvenskars återflyttning till Sverige:

Den folkbokföringslag som trädde i kraft den 1 juli 1991 har gjort att många svenska medborgare inte längre är välkomna hem efter några år utomlands. Folkbokföringsmyndigheterna vill inte acceptera en bosättning i Sverige, utan den återvändande hänvisas ofta till att överklaga myndighetens beslut för att få rätt i högre instans.

För mer än 50 år sedan engagerade sig dåvarande Stockholms-Tidningen i en debatt till förmån för svenskar som hade bott utomlands men som, då de återvände till Sverige, fann att det svenska samhället och svenskt näringsliv inte ville veta av dem. Debatten ledde bl.a. till bildandet av Utlandssvenskarnas förening, numera Föreningen för svenskar i världen. Tonen är på många sätt likartad i dag. Vi talar om internationalisering och betydelsen av att ungdomar åker utomlands och studerar och att människor har möjlighet att arbeta utomlands under några år. Men vilka blir konsekvenserna för den enskilde?

Ur folkbokföringslagen SFS 1991:481:

Folkbokföring vid inflyttning till landet

- 3 § Den som efter inflyttning kan antas under sin normala livsföring komma att regelmässigt tillbringa sin nattvila eller motsvarande vila (dygnsvilan) i landet under minst ett år skall folkbokföras. Även den som kan antas komma att regelmässigt tillbringa sin dygnsvila både inom och utom landet skall folkbokföras om han med hänsyn till samtliga omständigheter får anses ha sitt egentliga hemvist här.

Rätt folkbokföringsort m.m.

- 7 § En person anses vara bosatt på den fastighet där han regelmässigt tillbringar eller, när byte av bostad har skett, kan antas komma att regelmässigt tillbringa sin dygnsvila. Den som därigenom kan anses vara bosatt på fler än en fastighet anses vara bosatt på den fastighet där han sammanlever med sin familj eller med hänsyn till övriga omständigheter får anses ha sitt egentliga hemvist.

En person skall anses regelmässigt tillbringa sin dygnsvila på en fastighet där han under sin normala livsföring tillbringar dygnsvilan minst en gång i veckan eller i samma omfattning men med annan förläggning i tiden.

Om barnen, mannen och föräldrarna bor i olika länder och mamman/hustrun/dottern under ett år delar sin tid mellan dessa hushåll – vilket hushåll skall då definieras som familj?

Varför får inte den svenska kvinna med endast svensk bakgrund och svensk familj som under en tid följt mannen på utomlandsarbete flytta hem och folkbokföras i Sverige, även om mannen fortsätter att arbeta utomlands? Är det rimligt att driva nästan varje fall till överklagande? Sverige bör inte genom att återflyttning för svenskar försvåras försätta sig i en situation där man riskerar att gå miste om yrkesmässig kompetens och internationell yrkeserfarenhet.

Vissa lokala folkbokföringsmyndigheter tycks tillämpa lagen för restriktivt när det gäller svenskars möjligheter att återflytta till Sverige.

Mot bakgrund av ovanstående vill jag fråga statsrådet:

Vilka åtgärder avser statsrådet att vidta för att underlätta svenskars återflyttning till Sverige?

11 § Anmälan om frågor

Anmälades att följande frågor framställdes

den 19 oktober

1993/94:73 av *Bengt Hurtig* (v) till arbetsmarknadsministern om butikerna i glesbygd:

En livskraftig lanthandel är förutsättningen för en fungerande landsbygd. Glesbygdsbutikerna har ofta också apoteksservice, postservice och bensin-

försäljning. Nu avser Tipstjänst att omorganisera sin verksamhet så att de mindre tipsombuden försvinner. Kommunerna gör också alltmer storskaliga inköp, vilket innebär koncentration till grossister. Hemkörningsstödet drabbas också av kommunernas sparprogram. Indragningen av tipsombud kan vara den sista tuva som stjälpes glesbygdsbutiker med dålig lönsamhet.

Jag vill därför fråga:

Avser arbetsmarknadsministern ta några initiativ för att förhindra att ännu fler lanthandlare försvinner i glesbygden?

1993/94:74 av Gudrun Schyman (v) till miljöministern om Njakafjäll:

Samtidigt som regeringen presenterar en proposition om biologisk mångfald tillåter regeringen att en unik urskog – Njakafjäll – skövlas. En naturtyp som enligt propositionen måste skyddas. Skövlingen genomförs dessutom med hjälp av statliga medel. Ingreppet är också ett hot mot svensk skogsnäringens trovärdighet i miljöfrågor.

Regeringens dubbelmoral är skrämmande. Att presentera dylika propositioner kan invägga många i tron att något faktiskt sker. Denna oärliga politik är ett hot – inte stöd – i arbetet för ett kretsloppssamhälle.

Regeringens brist på reell handlingskraft visas också av att virkesköpare inte vill veta av timret från Njakafjäll. Regeringens naturvårdspolitik och lagstiftning ligger följaktligen efter verkligheten. Precis som när det t.ex. gäller blyad bensen; regeringen vill förbjuda blyad bensen nu när den snart inte längre finns på marknaden.

Många undrar när regeringen skall upphöra med sitt hyckleri i miljöpolitiken. Jag vill därför fråga:

Kommer regeringen att stoppa skövlingen av det unika Njakafjället i enlighet med texterna i sina egna propositioner?

1993/94:75 av Hans Göran Franck (s) till utrikesministern om stödet åt svenska medborgare som fängslats utomlands:

Utrikesdepartementet har lämnat redovisning beträffande fängslade svenskar utomlands. I vissa fall har gjorts mycket stora insatser från svensk sida, exempelvis de tre fängslade svenskarna i Irak. I andra fall har så inte varit fallet, exempelvis Annika Östberg, som avtjänar ett långvarigt straff i USA.

I anledning härav får jag fråga utrikesminister Margaretha af Ugglas:

Hur genomförs det svenska stödet åt fängslade svenskar utomlands i praktiken, och vilka prioriteringar görs?

1993/94:76 av Karl Hagström (s) till statsrådet Bo Lundgren om energiskatten och råttallolja:

Bergvik Kemi utnyttjar råttallolja som råvara för att tillverka såpa, lim, klippämnen och hartser. Men råttallolja kan också användas som bränsle. Ju högre skatten blir på eldningsolja, desto mer attraktivt blir det att använda den skattefria råttalloljan att elda med. Den som i likhet med Bergvik Kemi

vill använda råttalolja till förädling måste då betala ett högre pris för att köpa in råttaloljan. Denna prisökning kan beskrivas som "fantomskatt", dvs. en skatteeffekt som träffar en skattefri produkt.

Ministern känner säkerligen till problematiken eftersom det finns en reservation med dennes namn, reservation 15, 1990/91:SkU26. Den 12 juni 1991 beslutade riksdagen att ge regeringen i uppdrag att skyndsamt pröva frågan och vidta erforderliga åtgärder.

Jag anser inte att regeringen vidtagit erforderliga åtgärder.

Avser ministern att skyndsamt lösa frågan?

1993/94:77 av *Lars Moquist* (nyd) till justitieministern om omprövning av påföljd som utdömts av domstol i USA:

Den svenska medborgaren Annika Östberg sitter sedan tolv år tillbaka i amerikanskt fängelse för medhjälp till ett dubbelmord. Hon var närvarande när hennes pojkvän sköt ihjäl två personer, varav den ene var amerikansk polis.

Det straff hon erhöll står i lika dålig proportion till brottet som när tre svenskar fick sju års fängelse för att ha överträtt den irakiska gränsen. Annika Östbergs fall har inte fått samma uppmärksamhet som de tre svenskarna i Irak erhöll, men tiden bör nu vara mogen för ett officiellt agerande från svenska myndigheters sida.

Under ett besök i USA hösten 1992 som FN-delegat tillskrev jag och några andra riksdagsledamöter den kaliforniske guvernören om benådning av Annika Östberg, men vår gemensamma skrivelse rönt ingen framgång.

Avser justitieministern vidtaga någon åtgärd för att Annika Östberg skall få straffet omprövat?

12 § Kammaren åtskildes kl. 15.59.

Förhandlingarna leddes

av talmannen från sammanträdets början t.o.m. 4 § anf. 4 (delvis),

av förste vice talmannen därefter t.o.m. 7 § anf. 45 (delvis) och

av talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

GUNNAR GRENFORSS

/Barbro Nordström

Onsdagen den 20 oktober

1 § Justering av protokoll	1
2 § Anmälan om ny vice ordförande i socialförsäkringsutskottet ..	1
3 § Hänvisning av ärenden till utskott	1
4 § Bordläggningsdebatt	1
Finansminister Anne Wibble (fp)	
Göran Persson (s)	
Dan Eriksson i Stockholm (nyd)	
Johan Lönnroth (v)	
<i>Beslut fattades efter 9 §</i>	
Meddelande om samlad votering	25
5 § Olaga våldsskildring m.m.	26
Konstitutionsutskottets betänkande KU1	
<i>Beslut fattades efter 9 §</i>	
6 § Vissa yttrandefrihetsfrågor	26
Konstitutionsutskottets betänkande KU2	
Debatt	
Hans Göran Franck (s)	
Harriet Colliander (nyd)	
Eva Zetterberg (v)	
Henrik S Järrel (m)	
Tredje vice talman Bertil Fiskesjö (c)	
<i>Beslut fattades efter 9 §</i>	
7 § Massmediefrågor m.m.	34
Konstitutionsutskottets betänkande KU3	
Debatt	
Catarina Rönnung (s)	
Harriet Colliander (nyd)	
Henrik S Järrel (m)	
Tredje vice talman Bertil Fiskesjö (c)	
<i>Beslut fattades efter 9 §</i>	
8 § Ordensväsendet	44
Konstitutionsutskottets betänkande KU4	
Debatt	
Henrik S Järrel (m)	
Pehr Löfgreen (m)	
Catarina Rönnung (s)	
Leif Bergdahl (nyd)	
Ingvar Svensson (kds)	
<i>Beslut fattades efter 9 §</i>	

9 § Ordningslag m.m.	49
Justitieutskottets betänkande JuU1	
Debatt	
Jan Jennehag (v)	
Kjell Eldensjö (kds)	
Karl-Göran Biörsmarck (fp)	
Wiggo Komstedt (m)	
Beslut	53
Konstitutionsutskottets betänkande KU1	
Konstitutionsutskottets betänkande KU2	
Konstitutionsutskottets betänkande KU3	
Konstitutionsutskottets betänkande KU4	
Justitieutskottets betänkande JuU1	
10 § Anmälan om interpellationer	
1993/94:30 av Widar Andersson (s) om privatisering av offentlig verksamhet	57
1993/94:31 av Charlotte Cederschiöld (m) om åtgärder för utlandssvenskars återflyttning till Sverige	57
11 § Anmälan om frågor	
1993/94:73 av Bengt Hurtig (v) om butikerna i glesbygd	58
1993/94:74 av Gudrun Schyman (v) om Njakafjäll.	59
1993/94:75 av Hans Göran Franck (s) om stödet åt svenska medborgare som fängslats utomlands	59
1993/94:76 av Karl Hagström (s) om energiskatten och råttolja	59
1993/94:77 av Lars Moquist (nyd) om omprövning av påföljd som utdömts av domstol i USA	60

